

Η Υπουργική Σύνοδος του GATT: Μιά δύσκολη ισορροπία

Τήν τελευταία εβδομάδα του Νοεμβρίου 1982, συνήλθε στη Γενεύη η Υπουργική Σύνοδος των χωρών μελών του GATT.

Η σύνοδος αυτή, που διήρκεσε περισσότερο απ' ότι αναμενόταν έθεσε επί τάπητος δρισμένα απ' τα προβλήματα και τίς διενέξεις που χαρακτηρίζουν σήμερα τό παγκόσμιο έμποριο.

I. Προκαταρκτικά

(α) Σύντομη ιστορική αναδρομή

Τό GATT ύπάρχει από τό 1947 (τυπικά ίδρύθηκε τήν 1η Ιανουαρίου 1948). Προσπέγραψαν στην ίδρυσή του 23 χώρες. Σκοπός του κειμένου τής συμφωνίας και τοδ οργανισμός που φέρει τό ίδιο όνομα «Γενική Συμφωνία Δασμών και Έμπορίου» ήταν και είναι ή διαφύλαξη και ή προώθηση τοδ ελεύθερου έμποριου.

Σήμερα συμμετέχουν στό GATT 88 χώρες που αντιπροσωπεύουν πάνω από 80% τοδ διεθνούς έμποριου. Μεταξύ τοδ 1947 και τοδ 1967 έλαβαν χώρα 6 μεγάλες διαπραγματεύσεις (ή κυριότερη ή γύρος τοδ Kennedy 1962-67) που κατέληξαν σέ μιά βαθμιαία μείωση τών δασμών. Τό 1973, στό Τόκιο, στην τελευταία υπουργική συνδιάσκεψη πριν από αυτή τής Γενεύης, συμφωνήθηκαν όχι μόνον περαιτέρω μειώσεις τών δασμών, αλλά και νέοι κώδικες συμπεριφοράς όσον άφορά διεθνή έμπορικά θέματα [μη δασμολογικοί περιορισμοί, επιδοτήσεις, κρατικές προμήθειες κ.ά.].

Οί αναπτυσσόμενες χώρες που αντιπροσωπεύουν τά δύο τρίτα τών μελών, εξαίρονται έν μέρει από τούς κανόνες που ίσχύουν για τίς αναπτυγμένες βιομηχανικές χώρες και χαιρούν δασμολογικών προτιμήσεων έτσι που νά διευκολύνεται ή πρόσβασή τους στις αγορές τών αναπτυγμένων χωρών.

Η θέσπιση τοδ GATT στά τέλη τής δεκαετίας τοδ 40, τήν εποχή που αρχίζει ή ανοικοδόμηση τής Δ. Ευρώπης (σχέδιο Μάρσαλ) αποτελεί θρίαμβο τής οικονομικά ίσχυρης και δυναμικής Αμερικής τοδ Άϊζενχάουερ, που επιβάλλει στους συμμάχους τής τή λογική τοδ ελεύθερου έμποριου. Η ίδρυση και ανάπτυξη τής ΕΚΑΧ [Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα] και τής ΕΟΚ, από τά τέλη τής δεκαετίας τοδ 50 και μετά, καταλήγει βαθμι-

αία στη δημιουργία ενός άλλου σημαντικού οικονομικού πόλου με τόν όποιο, όπως άλλωστε και με τήν Ιαπωνία, οί ΗΠΑ θά πρέπει πιά νά διαπραγματεύονται ουσιαστικά. Η νέα αυτή οικονομική πραγματικότητα γίνεται όλο και σαφέστερη με τήν πάροδο τοδ χρόνου, με κατακλειδα τή συνάντηση τοδ Τόκιο (1973) και τής Γενεύης (1982) όπου είναι πιά προφανές πώς οί

ΗΠΑ δέν μπορούν νά επιβάλλουν τούς δικούς τους όρους. Έξάλλου, όπως δείχνει και ή παρακάτω πίνακας, ή ΕΟΚ τών Δέκα αποτελεί σήμερα, μέ μεγάλη διαφορά, τή μεγαλύτερη έμπορική δύναμη στόν κόσμο.

Η δεύτερη ουσιώδης εξέλιξη στη μεταπολεμική περίοδο άφορά τό διεθνές έμποριο που αύξήθηκε μέ ραγδαίο ρυθμό αποκτώντας όλο και μεγαλύτερη σημασία σέ

σχέση με την παγκόσμια παραγωγή. (Τήν δεκαετία 1963-73, μέση ετήσια αύξηση 8,5% για τό διεθνές εμπόριο, 5% για τήν διεθνή παραγωγή). Ή παραπάνω τάση, πού ήταν έκδηλη στό γύρο του Τόκιο (1973), δημιουργώντας, τότε, ευφορία και τάσεις άπελευθέρωσης, σταμάτησε με τήν κρίση πού άπό τό 1974 και μετά, χαρακτηρίζει σε μόνιμη βάση τή διεθνή οικονομική σκηνή.

(β) Οικονομική κρίση και Προστατευτισμός

Ή οικονομική κρίση πήρε τή μορφή πληθωρισμού άνεργίας και στασιμότητας του έθνικού εισοδήματος στις περισσότερες χώρες-μέλη του GATT: σάν συνέπειά της, οι διεθνείς συναλλαγές έπαψαν νά αυξάνονται γοργά, για νά σημειώσουν τό 1981 στασιμότητα (σε όγκο) και κάμψη (σε άξία) για πρώτη φορά άπό τό 1958. Ταυτόχρονα, και σε μεγάλο βαθμό λόγω των άλλεπάλληλων και μεγάλων άνατιμήσεων του πετρελαίου, οι άναπτυσσόμενες χώρες του Νότου βρέθηκαν άναγκασμένες νά δανειστούν άπό τό έξωτερικό μεγάλα ποσά για νά καλύψουν τά έλλείμματα των ίσοζυγίων πληρωμών τους, αυξάνοντας ύπερβολικά τό έξωτερικό τους χρέος (συνολικού ύψους σήμερα 500 δισεκατομμυρίων δολαρίων) και δημιουργώντας έτσι δυσβάστακτες τοκοχρεωλυτικές ύποχρεώσεις και άνάγκες πρόσθετου δανεισμού με αυξημένο κόστος. Ή κατάσταση αυτή, πού άνάλογη παρουσιάζεται και σε όρισμένες χώρες τής KOMEKON (Πολωνία, Ρουμανία), έχει οδηγήσει σε μία κρίση του διεθνούς τραπεζικο-πιστωτικού συστήματος πού είναι, προφανώς, άλληλένδετη με τήν προαναφερθείσα γενικότερη οικονομική κρίση.

Στις συνθήκες αυτές, ή κυβέρνηση κάθε χώρας πού έχει σοβαρό πρόβλημα άνεργίας/κάμψης του έθνικού εισοδήματος, είναι προφανές ότι άντιμετώπιζει τήν άνοικτή ή συγκαλυμμένη προσφυγή σε μέτρα πού νά αυξάνουν τις εξαγωγές και νά μειώνουν τις εισαγωγές. Τά μέτρα αυτά άποσκοπούν στην άντιμετώπιση τής κρίσης τής συγκεκριμένης έθνικής οικονομίας σε βάρος των ύπολοίπων. Και είναι προφανές πώς, στό βαθμό πού όλες οι κυβερνήσεις λαβαίνουν τέτοια μέτρα, τό επιθυμητό αποτέλεσμα δέν επιτυγχάνεται άλλά, άντίθετα, ή κρίση συνολικά χειροτερεύει. Μ' άλλα λόγια, ή κρίση ώθει πρός τόν προστατευτισμό και ό προστατευτισμός γενικευόμενος με τή σειρά του βαθαίνει τήν κρίση.

Τά παραπάνω δέν άποτελούν άπλά θεωρητικά σχήματα άλλά άντανακλούν με άκρίβεια τήν έμπειρία τής μεγάλης κρίσης του 1930, πού τό φάσμα της κατατρέπει άκόμα τις κυβερνήσεις των προηγμένων καπιταλιστικών χωρών. Καμία κυβέρνηση δέν τολμά νά άμφισβητήσει καταρχήν τήν άξία του έλευθερου εμπορίου και τήν άνάγκη διαφύλαξης και, προοπτικά, προώθησής του.

Παρ' όλες τις γενικές άναφορές στις άρχές του έλευθερου εμπορίου, τά θέματα πού μπαίνουν σήμερα επί τάπητος και πού τέθηκαν στην Γενεύη, άφοροΰσαν συγκεκριμένα μέτρα, συμφέροντα και συγκρούσεις: άνάμεσα στις έκατοντάδες άλληλοκαταγωγέιες μεταξύ των χωρών μελών του GATT, άνάμεσα στις έκατοντάδες κρυφές ή άνοικτές, παράνομες ή ήμιπαράνομες, μόνιμες ή προσωρινές, δομικές περιστασιακές άποκλίσεις, εξαιρέσεις ή παραβιάσεις του πνεύματος ή και του γράμματος τής περιφήμης Γενικής Συμφωνίας, έπιλέγονται, εκ των πραγμάτων, μόνον όρισμένες πρός έπίλυση. Ή έπιλογή αυτή γίνεται βέβαια με βάση τή σημασία των διακυβευόμενων συμφερόντων. Ήλλά ό τελικός καθορισμός τής ήμερήσιας διάταξης — ποιά άπό τά τόσα προβλήματα θά συζητηθούν — όσο και ή έπίλυση ή ή ρύθμιση των έπίμαχων αυτών θεμάτων, ουσιαστικά κρίνεται με βάση τό δίκαιο του ίσχυρότερου.

Ό προστατευτισμός στις σημερινές συνθήκες δέν έμφανίζεται ρητά και γενικευμένα. Συνίσταται περισσότερο σε μιάν όρισμένη μετατόπιση του κέντρου βάρους τής έμπορικής πολιτικής. Παίρνει πάντα συγκεκριμένες μορφές, περισσότερη και εύκολότερη χρήση μέτρων ενάντια στο ντάμπινγκ (πού δέν θεμελιώνεται πάντοτε έπαρκώς). Παράδειγμα: εισαγωγές εύρωπαϊκού χάλυβα στις ΗΠΑ· λήψη προσωρινών μέτρων για τήν άντιμετώπιση εισαγωγών, ιδιαίτερα χαμηλού κόστους, πού πλήττουν παραδοσιακούς κλάδους σε κρίση (π.χ. στά πλαίσια τής πολυϊνικής συμφωνίας, αυξανόμενη επί σχεδόν μία δεκαετία προστασία των ΗΠΑ-Ευρώπης-Καναδά άπό κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα προερχόμενα από χώρες του τρίτου κόσμου)· λήψη ποικίλων περιορισμών διοικητικής φύσης στις εισαγωγές (λ.χ. έλεγχος ποιότητας), ή προσφυγή σ' ένα είδος οικονομικού έθνικισμού (προτροπή στους καταναλωτές νά προτιμούν έγχώρια προϊόντα). Χαρακτηριστικό παράδειγμα ή

Ήαπωνία με τόν σχεδόν δομικό προστατευτισμό της, παρά τις διακηρύξεις της περί έλευθερου εμπορίου.

Τά μέτρα αυτά δέν είναι πάντα εύκολο νά έλεγχοθούν (κατόπιν καταγγελιών) άπό τό GATT διότι δέν είναι σαφές κατά πόσο ύπάγονται στους κανόνες αυτούς: ύπάρχει μ' άλλα λόγια μία μεγάλη άδιαλεύκαντη ζώνη δυνατών έμπορικών πρακτικών πού δύσκολα μπορούν νά έλεγχοθούν και άποτραπούν, άπό τό GATT. Οι συγκρούσεις στο GATT προσλαμβάνουν, έτσι, συνήθως τή μορφή θεμελίωσης/δικαιολόγησης στά πλαίσια τής Συμφωνίας ληφθέντων μέτρων είτε έρμηνείας/άποσαφήνισης αυτής τής άδιαλεύκαντης ζώνης Κανονισμών.

Οι κυβερνήσεις των κρατών πού συμμετέχουν στο GATT πιέζονται έσωτερικά και έξωτερικά. Οι έσωτερικές πιέσεις (συνδικάτα, βιομήχανοι, ιδιαίτερα σε παραδοσιακούς κλάδους) είναι συνήθως προστατευτικές άλλά όχι πάντα (βλ. έμπορικά κυκλώματα, πολυεθνικές, εξαγωγές). Για παράδειγμα, τό άμερικανικό κογκρέσο μόνιμα πιέζει τήν κυβέρνηση Ρήγκαν για τή λήψη προστατευτικών μέτρων σε όρισμένους κλάδους (λ.χ. χαλυβουργία, αυτοκίνητα). Οι έξωτερικές πιέσεις προέρχονται άπό τους έμπορικούς έταίρους πού δέν θέλουν νά θιγούν (άμεσα ή έμμεσα) άπό τυχόν περιοριστικά μέτρα και πού άπειλούν (άνοικτά ή συγκαλυμμένα) με άντίποινα. Ή τελική πολιτική πού τηρεί μία κυβέρνηση άποτελεί, έτσι, συνισταμένη των παραπάνω, συχνά άντίρροπων, πιέσεων. Και είναι προφανές ότι ή ίδια κυβέρνηση άναγκάζεται νά μιλάει κάπως διαφορετική γλώσσα, άνάλογα με τήν περίσταση, στην προσπάθεια τής άντιμετώπισης των δύο αυτών τύπων πιέσεων. Πρέπει, άκόμα, νά σημειωθεί ότι πίσω άπό τις πρόσφατες άμερικανικές πιέσεις δέν κρύβονται τόσο μία φιλοσοφική στάση ύπέρ του έλευθερου εμπορίου όσο συγκεκριμένα συμφέροντα των ΗΠΑ (στή γεωργία και στις ύπηρεσίες — βλέπε παρακάτω). Μ' άλλα λόγια ό βαθμός προστατευτισμού και ή χρησιμοποιούμενη γλώσσα εξαρτάται άπό τόν συζητούμενο κλάδο: άλλοτε τονίζονται ή κρίση, ή άνεργία, ό άθέμιτος άνταγωνισμός των εισαγωγών, ή άνάγκη δικαιοτακτικού εμπορίου· άλλοτε εκθειάζονται οι άρετές του έλευθερου εμπορίου και τής διεθνούς κατανομής έργασίας.

Όσον άφορά τήν ΕΟΚ, πρέπει νά σημειωθεί ότι τό κύμα προστατευτισμού πού τή χαρακτηρίζει σήμερα προσλαμβάνει

—πλὴν τῶν ἀνωτέρω— τὴν πρόσθετη μορφή μιᾶς συνισταμένης συχνά διϋσταμένων ἀπόψεων τῶν κρατῶν μελῶν (λ.χ. Γαλλία, Ἴταλία, Ἑλλάδα, σαφῶς προστατευτικότερης —γενικά— τῆς Γερμανίας, Ὀλλανδίας, Δανίας]. Ἡ συνισταμένη αὐτὴ ἐπιτυγχάνεται διὰ ἀμοιβαίου συμβιβασμοῦ χάρις σὲ μιὰ κοινὴ συνείδηση ὅτι μὲ μιὰ σταθερὴ ἀπὸ κοινοῦ στάση —τὴν ΕΟΚ— θὰ εἶχαν πολὺ μεγαλύτερη διαπραγματευτικὴ δύναμη.

II. Τὰ βασικὰ θέματα τῆς Συνόδου τῆς Γενεύης.

«Οἱ διεθνεῖς συνδιασκέψεις δὲν ἀποτελοῦν παρὰ μιὰ φωτογραφία πού ἀποτυπώνει τὸ συσχετισμὸ τῶν δυνάμεων ἀνάμεσα σὲ χῶρες»

Michel Jobert, Γενεὺς 1982

(α) Ἀγροτικά προϊόντα—Κοινὴ Ἀγροτική Πολιτικὴ τῆς ΕΟΚ.

Ἀπὸ καιρὸ οἱ ΗΠΑ διαμαρτύρονταν γιὰ τὴν ΚΑΠ τῆς ΕΟΚ, κυρίως ὅσον ἀφορᾷ τὶς ἐπιδοτήσεις στὶς ἐξαγωγές· οἱ ἐξαγωγές ἀγροτικῶν προϊόντων τῆς ΕΟΚ λαμβάνουν ἐπιστροφές πού τοὺς ἐπιτρέπουν νὰ πουλοῦν τὰ προϊόντα τους ἐκτὸς ΕΟΚ στὴν (χαμηλότερη) διεθνή τιμὴ καὶ νὰ εἶναι, ἔτσι, ἀνταγωνιστικοί. Συμβαίνει, μ' ἄλλα λόγια, τὸ ἀντίθετο ἀπ' ὅτι γιὰ τὴν εἰσαγωγὴ στὴν ΕΟΚ προϊόντων πού ὑπάρχουν στὴν ΚΑΠ καὶ τὰ ὅποια ἐπιβαρύνονται μὲ ἀντισταθμιστικὲς εἰσφορές πού ἀποσκοποῦν στὴν ἐξίσωση τῆς τιμῆς τῶν εἰσαγομένων μὲ τὴν κοινοτικὴ τιμὴ.

Οἱ ΗΠΑ θεωροῦν ὅτι οἱ προστατευτικὲς αὐτὲς πρακτικὲς ἀντιβαίνουν στὰ συμφωνηθέντα στὸν γύρο τοῦ Τόκιο διότι συστηματικὰ ὀδηγοῦν στὴν αὔξηση τοῦ μεριδίου τῆς ΕΟΚ στὶς διεθεῖς ἀγορές ἀγροτικῶν προϊόντων σὲ βάρος τῶν ΗΠΑ (ἀλεύρια, ζυμαρικά, πουλερικά, μεταποιημένα φρούτα/ λαχανικά, χάραρη). Ἐτσι, προσπάθεια τῶν ΗΠΑ ἦταν, τὸ τελικὸ ἀνακοινωθέν τῆς Συνόδου τῆς Γενεύης νὰ περιέχει δέσμευση τῆς ΕΟΚ νὰ ἄρει τὶς πρακτικὲς αὐτὲς. Στὴν προσπάθειά τους αὐτὴ, οἱ ΗΠΑ εἶχαν συμμάχους τοὺς Αὐστραλοὺς καὶ Νεοζηλανδοὺς.

Οἱ χῶρες τῆς ΕΟΚ (μὲ πρώτῃ τῇ Γαλλίᾳ) ἀντιτάχθηκαν στὶς ἀμερικανικὲς πιέσεις πού ἰσοδυναμοῦσαν μὲ μιὰ βαθμιαία διάλυση τῆς ΚΑΠ —πού εἶναι ἡ κατεξοχὴν κοινοτικὴ πολιτικὴ— καί, προοπτικά, κλόνιζαν ἔτσι τὰ θέματα τῆς ἰδίας τῆς Κοινότη-

τας. Ἐξάλλου, ὑποστήριζαν πῶς, στὸν γύρο τοῦ Τόκιο, εἶχαν γίνεαι ἀποδεκτὲς οἱ ἀρχές τῆς ΚΑΠ καὶ ὅτι κατὰ συνέπεια τὸ θέμα δὲν εἶναι ἀπὸ μόνο του ἐπαναδιαπραγματεύσιμο. Τέλος, τόνιζαν ὅτι καὶ οἱ ἴδιες οἱ ΗΠΑ ἐπιδοτοῦν τοὺς παραγωγούς καὶ τὶς ἐξαγωγές τους ἀλλὰ μὲ λιγότερο διαφανεῖς μεθόδους καὶ ὅτι τὸ ἐμπορικὸ ἀγροτικὸ ἰσοζύγιο τῆς ΕΟΚ μὲ τὶς ΗΠΑ εἶναι ἐλλειμματικὸ κατὰ 7 δις δολάρια.

Μετά ἀπὸ πολὺώρες διαπραγματεύσεις —πού βάστηξαν πέραν τοῦ προβλεπομένου καὶ πού, προφανῶς, συνδέθηκαν καὶ μὲ τὰ ἄλλα ἐπίμαχα σημεῖα— τὸ κείμενο τῆς τελικῆς κοινῆς διακήρυξης μιλάει γιὰ «μελέτη, ἀπὸ τὸ GATT, τοῦ θέματος τῶν ἐπιδοτήσεων στὴ γεωργία καὶ ἰδίως τῶν ἐπιδοτήσεων στὴν ἐξαγωγὴ» ἀλλὰ καὶ γιὰ μελέτη ἄλλων μορφῶν ἐξαγωγικῶν ἐνισχύσεων (κατόπιν ἐπιμονῆς τῆς ΕΟΚ)· ἡ μελέτη αὐτὴ θὰ καταλήξει σὲ «συστάσεις» μὲ σκοπὸ τὴν «πρόοδο στὴν ἀπελευθέρωση τοῦ ἐμπορίου ἀγροτικῶν προϊόντων». Εἶναι βέβαια προφανές ὅτι οἱ μελέτες αὐτὲς δὲν θὰ καταλήξουν σὲ μονοσήμαντα συμπεράσματα πού νὰ θίγουν τὴν ΚΑΠ τῆς ΕΟΚ. Φράσεις τοῦ ἀρχικοῦ κειμένου ὅπως «πληρέστερη ἐνσωμάτωση τῆς γεωργίας στὸ σύστημα τοῦ GATT» μετατράπηκαν σὲ «καλύτερες συνδέσεις τῆς γεωργίας στὸ σύστημα τοῦ GATT». Φράσεις ὅπως «βελτίωση τῆς πρόσβασης στὶς ξένες ἀγορές» (βλ. κοινοτικὴ ἀγορὰ) ἐξαλειφθηκαν στὸ τελικὸ κείμενο, καθὼς καὶ δεσμεύσεις γιὰ ἀποφασιστικὰ μέτρα μέχρι τὸ 1984.

Ἡ διαμάχη πάνω σὲ λέξεις, φράσεις καὶ προτάσεις κατέληξε ἔτσι σ' ἓνα μὴ δεσμευτικὸ κείμενο ὅσον ἀφορᾷ τὴν γεωργία —πράγμα πού ἀποτελεῖ σημαντικὴ ἐπιτυχία γιὰ τὴν ΕΟΚ πού μπόρεσε νὰ τηρήσει ἐνιαία στάση καὶ νὰ ἀντισταθεῖ ἀποτελεσματικὰ στὶς ἀμερικανικὲς πιέσεις. (Σημειωτέον ὅτι ἡ Βρετανία, πού ἀντιτίθεται στὴν ΚΑΠ καὶ πού βρίσκεται σὲ διαμάχη μὲ τὴν ΕΟΚ πάνω στὰ συναφῆ θέματα προϋπολογισμοῦ, εὐθυγραμμίστηκε μὲ τὴν Κοινότητα στὰ πλαίσια τοῦ GATT).

Τὸ θέμα, ὥστόσο, δὲν τελειώνει ἐκεῖ. Ἀκολούθησε σὺνδος ὑπουργῶν γεωργίας τοῦ ΟΟΣΑ, πού ἔλαβε χώρα στὸ Παρίσι ἀμέσως μετὰ τὴ Σύνοδο τοῦ GATT, ἀλλὰ καὶ συνάντηση Ἀμερικανῶν ὑπουργῶν μὲ τοὺς ἐπιτρόπους τῆς Ε.Κ. στὶς 10 Δεκεμβρίου στὶς Βρυξέλες. Οἱ ΗΠΑ ἀπειλήσαν τὴν ΕΟΚ μὲ ἀντίποινα στὸν γεωργικὸ τομέα: συγκεκριμένα, μὲ τὴν πώληση στὴ διεθνή ἀγορὰ (κυρίως δὲ στὴν ΕΣΣΔ) σὲ ἐ-

πιδοτούμενες τιμές, τῶν τεραστίων ἀποθεμάτων τους ἀγροτικῶν προϊόντων —κυρίως γαλακτομικῶν. Κάτι τέτοιο θὰ σμπέριζε τὶς διεθνεῖς τιμές, ἀναγκάζοντας τὴν ΕΟΚ νὰ πληρώνει ἀκόμα μεγαλύτερες ἐπιστροφές γιὰ τὶς ἐξαγωγές της.

Ἡ συνάντηση τῶν Βρυξελῶν τῆς 10 Δεκεμβρίου, ὅπου οἱ ΗΠΑ ἀντιπροσπεύθησαν ἀπὸ τὸν μετριοπαθέστερο σὲ τὸνο ὑπουργὸ ἐξωτερικῶν κ. Σούλτς, ἐσήμανε μιὰν ἀλλαγὴ στὸν τόνο καὶ μιὰ τρίμηνη ἀνακωχὴ: ΗΠΑ καὶ ΕΟΚ συμφώνησαν νὰ μελετήσουν, τοὺς τρεῖς πρώτους μῆνες τοῦ 1983 τὶς συγκεκριμένες διαφορές πού προκύπτουν στὸ ἐμπόριο ἀγροτικῶν, ἰδίως στὶς ἐξωτερικὲς ἀγορές ὅπου βρίσκονται σὲ ἀνταγωνισμό καὶ νὰ προτείνουν κατάλογο ρεαλιστικῶν καὶ συγκεκριμένων μέτρων. Οἱ ἐπίτροποι τῆς ΕΟΚ, ὥστόσο, δήλωσαν κατηγορηματικὰ ὅτι δὲν μποροῦν παρὰ νὰ κινηθοῦν στὰ ὄρια πού τοὺς ἐπιτρέπει ἡ ΚΑΠ. Ὁ δὲ Ἀμερικανὸς ὑπουργὸς γεωργίας κ. Μπλόκ δὲν ἀπέκλεισε μιὰ τελικὴ προσφυγὴ σὲ ἀντίποινα. (Ἐς σημειωθεῖ ὅτι ἡ εὐρωαμερικανικὴ συνάντηση τῶν Βρυξελῶν ἐσήμανε μιὰ προσέγγιση ΗΠΑ-ΕΟΚ στὰ οἰκονομικὰ νομισματικὰ θέματα πού ἐπίσης συζητήθηκαν).

Ἡ χρόνια αὐτὴ διαμάχη μεταξὺ ΕΟΚ καὶ ΗΠΑ πάνω στὴν ΚΑΠ ὀξύνθηκε τοὺς τελευταίους μῆνες γιὰ διάφορους λόγους: (1) Ἐνα γενικότερο κλίμα ψυχρότητας στὶς εὐρω-αμερικανικὲς σχέσεις (διακυμάνσεις δολαρίου, χαλυβουργία, Σιβηρικὴ ἀεραγωγία, ἐμπόριο Ἀνατολῆς-Δύσης), (2) ὀρισμένες συγκεκριμένες ἀπειλές τῆς ΕΟΚ γιὰ περαιτέρω προστασία στὸν ἀγροτικὸ τομέα στὰ ὑποκατάστατα (α) τοῦ ἐλαιόλαδου (ἰδίως ἐν ὄψει τῆς ἐνταξίας Ἴσπανίας/Πορτογαλίας) καὶ (β) τῶν δημητριακῶν: κάτι τέτοιο θὰ ἐπληττε τὶς ἀμερικανικὲς ἐξαγωγές στὴν ΕΟΚ. (3) —τὸ σημαντικότερο ἴσως· ἡ βαθιὰ κρίση πού διαπερνᾷ τὴν ἰδιαίτερα κεφαλαιοβόρα ἀμερικανικὴ γεωργία: χρεωκοπία πολλῶν ἀγροτικῶν ἐκμεταλλεύσεων (1 στὶς 10 τὸ 1982), πρόσφατη πτώση τοῦ ἀγροτικοῦ εἰσοδήματος καὶ τῶν ἀγροτικῶν ἐξαγωγῶν (πού καθίστανται δυσκολότερες λόγω τῆς τιμῆς τοῦ δολαρίου), τεράστια ἀπούλγητα ἀποθέματα δημητριακῶν καὶ γαλακτοκομικῶν προϊόντων, πολιτικὴ βούληση γιὰ περιορισμὸ τῶν δαπανῶν στήριξης τῶν Ἀμερικανῶν παραγωγῶν (πού δὲν παίρνουν τὴ μορφή ἐπιδοτήσεων ὅπως στὴν ΕΟΚ). Στὸ βαθμὸ πού ὁ τρίτος αὐτὸς παράγοντας εἶναι καὶ ὁ σημαντικότερος, θὰ πρέπει νὰ ἀνα-

μένεται συνέχεια στις αμερικανικές ενέργειες στον αγροτικό τομέα (στό εσωτερικό των ΗΠΑ, όσο και στη διεθνή σκηνή).

(β) *Ή άπελευθέρωση στό έμπόριο ύπηρεσιών*

Τό θέμα αυτό άπασχόλησε τή Σύνοδο του GATT κατόπιν άμερικανικής πρότασης πού άποσκοπούσε καταρχήν στην έκπόνηση μελέτης στά πλαίσια του GATT. Μιά τέτοια μελέτη — πού άνάλογες προωθούνται άπό τίς ΗΠΑ και στά πλαίσια του ΟΟΣΑ — θά προετοιμάσει τό έδαφος για μία μελλοντική λήψη μέτρων για τήν άπελευθέρωση του παγκόσμιου έμπορίου ύπηρεσιών. (Ή όρος ύπηρεσίες περιλαμβάνει καταρχήν, άσφαλίσεις, τραπεζικές δραστηριότητες, τουρισμό, ναυτιλία, κινηματογραφικές έπιχειρήσεις, λογιστικές ύπηρεσίες κ.ά.).

Τήν έποχή τής ίδρυσης του GATT, οι ύπηρεσίες άντιπροσώπευαν μόνον τό 4% του παγκόσμιου έμπορίου έναντι 30% σήμερα. Οι ΗΠΑ κερδίζουν στόν τομέα αυτό 80 δισ. δολάρια τό χρόνο και είναι, προφανώς, οι κύριοι ένδιαφερόμενοι στό άνοιγμα τής διεθνούς άγοράς ύπηρεσιών (μέ συμμάχους τούς Βρετανούς).

Οι χώρες του Τρίτου Κόσμου τήρησαν άρχικά ένιαία στάση άντίθεσης στις προτάσεις των ΗΠΑ, άντιπρότειναν ή μελέτη νά γίνει στά πλαίσια τής UNCTAD (πού λαμβάνει περισσότερο ύπόψη τά προβλήματα των άναπτυσσομένων χωρών άπ' ότι τό δυτικοκρατούμενο GATT). Οι χώρες του Τρίτου Κόσμου προτιμούν τή διατήρηση κάτω άπό ένθικό έλεγχο νευραλγικών τομέων όπως οι άσφαλίσεις, οι τράπεζες ή οι άερογραμμές, σάν σύμβολα ένθικης κυριαρχίας και σάν πόλοι μιας έγγχώριας άστικής άνάπτυξης.

Στό θέμα αυτό, ή στάση τής ΕΟΚ βρισκόταν μεταξύ των ΗΠΑ και των άναπτυσσομένων χωρών άντανακλώντας (1) μία όρισμένη διπλωματία αλλά και (2) τό γεγονός ότι ή Βρετανία καθώς και, για λόγους άρχής, ή Έπιτροπή Εύρωπαϊκών Κοινοτήτων εύνοεί μία διεθνή, άρα και ένδοκοινοτική άπελευθέρωση των ύπηρεσιών, ένώ άλλες χώρες (Γαλλία, Γερμανία) φοβούνται τήν είσβολή ξένων άσφαλιστικών εταιρειών στην έγγχώρια άγορά τής.

Τελικά, άποφασίστηκε συμβιβαστικά ή έκπόνηση μιας μελέτης στά πλαίσια του GATT, χωρίς όμως περαιτέρω δεσμεύσεις. Ωστόσο, πρέπει νά άναμένονται σημαντι-

κές εξελίξεις στόν τομέα αυτό: οι Άμερικανοί όσο και οι Βρετανοί — πού είναι και οι άνταγωνιστικότεροι, προωθούν συστηματικά και άπό καιρό τήν ιδέα τής άπελευθέρωσης του παγκόσμιου έμπορίου ύπηρεσιών.

(γ) *Άλλα έπιμέρους θέματα*

— Άλιεία: ή ΕΟΚ επέμεινε έτσι ώστε τό τελικό άνακοινωθέν νά λαμβάνει ύπόψη τή

δημιουργία και ύπαρξη άποκλειστικών οικονομικών ζωνών (όπως συμβαίνει μέ τήν κοινοτική άλιεία πού βρίσκεται κοντά στην τελική επίλυση των διαφορών τής).

— Προϊόντα ύψηλης τεχνολογίας: τομέας προστριβών ΕΟΚ-ΗΠΑ: προτείνεται ή έκπόνηση μελέτης

— Γενικευμένο Σύστημα Προτιμήσεων: έγκυρωμένο μετά άπό άντίδραση ή πρόταση των ΗΠΑ για διαφοροποίηση στις

δασμολογικές προτιμήσεις που χορηγούνται στις χώρες του Τρίτου Κόσμου, σε συνάρτηση του βαθμού ανάπτυξής τους. Η πρόταση αυτή θα έθιγε άμεσα τα «νέα βιομηχανικά κράτη» περιορίζοντας ή και καταργώντας τις δασμολογικές προτιμήσεις που απολαμβάνουν οι γοργά αυξανόμενες εξαγωγές τους προς τις ανεπτυγμένες χώρες.

Η αντίσταση των χωρών του Τρίτου Κόσμου υπήρξε έντονη μιά και θεωρούσαν πως θίγεται ένα σημαντικό κεκτημένο δικαίωμά τους, που, με την πρόταση των ΗΠΑ, κινδύνευε να αφαιρεθεί, τελικά, από όλους.

(δ). *Όρισμένα γενικά θέματα της τελικής διακήρυξης*

— Στο σχέδιο διακήρυξης προβλέπονταν ρητή δέσμευση των χωρών μελών στη μη λήψη νέων προστατευτικών μέτρων, είτε μέτρων που δυσχεραίνουν τό διεθνή ανταγωνισμό ή που στεροδν μιάν άλλη χώρα μέλος από τά κεκτημένα δικαιώματά της στά πλαίσια του GATT. Στην τελική κοινή διακήρυξη, άντ' αυτών, γίνεται άπλά και μόνο λόγος για «άντίσταση στις προστατευτικές πιέσεις» και για «μη λήψη μέτρων άντίθετων προς τό GATT». Στην παράλληλη ξεχωριστή της δήλωση, ή ΕΟΚ έρμηνεύει τά παραπάνω ως έξης: «προσπάθεια άποφυγής λήψης ή διατήρησης τέτοιων μέτρων».

— Τό κείμενο της τελικής κοινής διακήρυξης προβλέπει κατάργηση «των ποσοτικών περιορισμών και άλλων μη δασμολογικών μέτρων» ή ΕΟΚ έπεξηγει στην ξεχωριστή δήλωσή της, πως αυτό θά γίνει «όπου είναι δυνατόν» και δίνοντας «προτεραιότητα σε μέτρα υπέρ των αναπτυσσομένων χωρών και υπενθυμίζει τις παλιές ρίζες των μη δασμολογικών έμποδων που χαρακτηρίζουν τήν Κοινότητα».

— Οι έπιδοτήσεις (γενικά) δέν άποτελούν άντικείμενο κανενός ειδικού κεφαλαίου στην τελική Κοινή Διακήρυξη, που άπλάως άναφέρεται στην άνάγκη νά άποφεύγεται ή προσφυγή σε έπιδοτήσεις.

— Η μέθοδος έπίλυσης των διαφορών άποτέλεσε ένα άκόμα θέμα συζήτησης. Η τελική Κοινή Διακήρυξη άφιερώνει σ' αυτό ένα δλόκληρο κεφάλαιο που προβλέπει πολλές άρμοδιότητες στις «ειδικές ομάδες», στά πλαίσια της διαδικασίας συμπιλίωσης. Στη δήλωσή της, ή ΕΟΚ υπενθυμίζει ώστόσο πως ή όμοφονία (concep-

sus) παραμένει ή παραδοσιακή μέθοδος έπίλυσης των διαφορών αλλά, συνάμα, διαβεβαιώνει πως θά άποφύγει όποιαδήποτε παρεμπόδιση στη διαδικασία έπίλυσης των διαφωνιών.

— Τέλος, όσον άφορά τή ρήτρα διασφάλισης (που θέτει τούς κανόνες για τήν προστασία της έγχώριας βιομηχανίας από ιδιαίτερα βλαβερές γι' αυτήν εισαγωγές) άποφασίστηκε νά έκπονηθεί μελέτη πάνω σε πολλές πτυχές της (διαφάνεια - σαφήνειά της, πεδίο έφαρμογής, ή έννοια της «βλάβης» στη βιομηχανία και κριτήρια για τή μέτρησή της, διαδικασία διαβουλεύσεων, μέτρα άποζημίωσης/άντίποινα κ.ά). Η μελέτη αυτή πρόκειται νά χρησιμοποιηθεί σαν βάση για νά συμφωνηθούν, τό 1983, μέτρα που νά βελτιώνουν τήν άποτελεσματικότητα του προβλεπομένου από τό GATT συστήματος διασφάλισης.

Στά παραπάνω γενικά θέματα ή μόνιμη στάση των ΗΠΑ ήταν υπέρ μιάς σαφέστατης δέσμευσης υπέρ του έλευθερου έμπορίου και μιάς ταυτόχρονης ένίσχυσης των άρμοδιοτήτων και των λειτουργιών της GATT. Αντίθετα, ή ΕΟΚ έπιβάλλοντας διαφορετικές διατυπώσεις στο τελικό κείμενο της Κοινής Διακήρυξης και προβαίνοντας ταυτόχρονα στο τέλος σε δική της έπεξηγηματική δήλωση προσπαθούσε νά άμβλύνει τό περιεχόμενο της Κοινής Διακήρυξης, καθιστώντας την πιο άσαφή και λιγότερο δεσμευτική.

Πρέπει νά σημειωθεί πως ή Κοινή Διακήρυξη άποτέλεσε ένα συνολικό κείμενο όπου τά έπίμαχα σημεία είχαν συζητηθεί, όπου είχαν γίνει άμοιβαίες όποχωρήσεις και όπου, προφανώς, ή άνάγκη συμβιβασμού - συγκεκρισμού των άπόψεων ώθοούσε προς τήν άσάφεια. Έξου και οι διαφορετικές έρμηνείες που έδωσαν άμέσως μετά, σε πολλά έπίμαχα σημεία οι διαπραγματευτές της ΕΟΚ, των ΗΠΑ και του Τρίτου Κόσμου.

III. Παρατηρήσεις, σκέψεις και συμπεράσματα

(α) *Η Ίαπωνία:*

Η Ίαπωνία είχε καθ' όλη τή διάρκεια της Συνόδου του GATT, μιά ιδιαίτερα διακριτική και άφανή παρουσία. Μετά από μιά όμιλία υπέρ του έλευθερου έμπορίου και της άνάγκης προάσπισής του, ή ίαπωνική άντιπροσωπεία — που στά γενικά θέματα πολιτικής είχε θέση που πλησίαζε

πολύ τις ΗΠΑ - τήρησε προσεκτικώταττ στάση ως προς τις εύρω-αμερικανικές διαφορές. Άλλωστε, ή έξαρση των διαφορών ΗΠΑ-ΕΟΚ - ιδιαίτερα στά άγροτικά - βόλευε τούς Ίάπωνες: με έμπορικό πλεόνασμα 20 δίσ δολαρίων και 12 δίσ δολαρίων με τις ΗΠΑ και τήν ΕΟΚ άντίστοιχα, δέν ήθελαν νά γίνουν για άλλη μιά φορά άντικείμενο κριτικής (για κρυφό προστατευτισμό, έπιθετική έμπορική πολιτική, ύποτιμημένο νόμισμα κλπ.). Άλλωστε, ή ΕΟΚ είχε θέσει ήδη σε κίνηση τή διαδικασία του άρθρου 23 της GATT κατηγορώντας τήν Ίαπωνία για άμετρα χαμηλές εισαγωγές και προσανατολίζεται από καιρό στη σύναψη με τούς Ίάπωνες συμφωνιών άυτοπεριορισμού των έξαγωγών τους (λ.χ. στά αυτοκίνητα) μιμούμενη άνάλογα μέτρα των ΗΠΑ. (Τό τελευταίο αυτό θέμα άπτεται του άνοικτου έρωτήματος άν τά μέτρα διασφάλισης μπορούν νά λαμβάνονται έναντι ενός και μόνον προμηθευτή ή πρέπει νά ισχύουν για όλους τους προμηθευτές του ίδιου προϊόντος). Μπορούμε νά πούμε, συμπερασματικά, πως ή Ίαπωνία βγήκε κερδισμένη από τή Σύνοδο μιά και άπέφυγε νά γίνει άντικείμενο των συνηθισμένων κριτικών και πιέσεων.

(β) *Βορράς - Νότος*

Τά ουσιώδη προβλήματα των αναπτυσσομένων χωρών δέν τέθηκαν προς συζήτηση. Οι χώρες αυτές πλήττονται από τήν κρίση ιδιαίτερα έντονα μιά και: (1) ή αγορά των προηγμένων βιομηχανικών χωρών παρουσιάζει κάμψη, (2) τά προστατευτικά μέτρα των προηγμένων χωρών στρέφονται συχνά πρώτα και κύρια έναντίον τους (λ.χ. με τούς συνεχιζόμενους και αυξανόμενους ποσοτικούς περιορισμούς στά κλωστούφαντουργικά), (3) άντιμετωπίζουν έντονο πρόβλημα έξωτερικού χρέους.

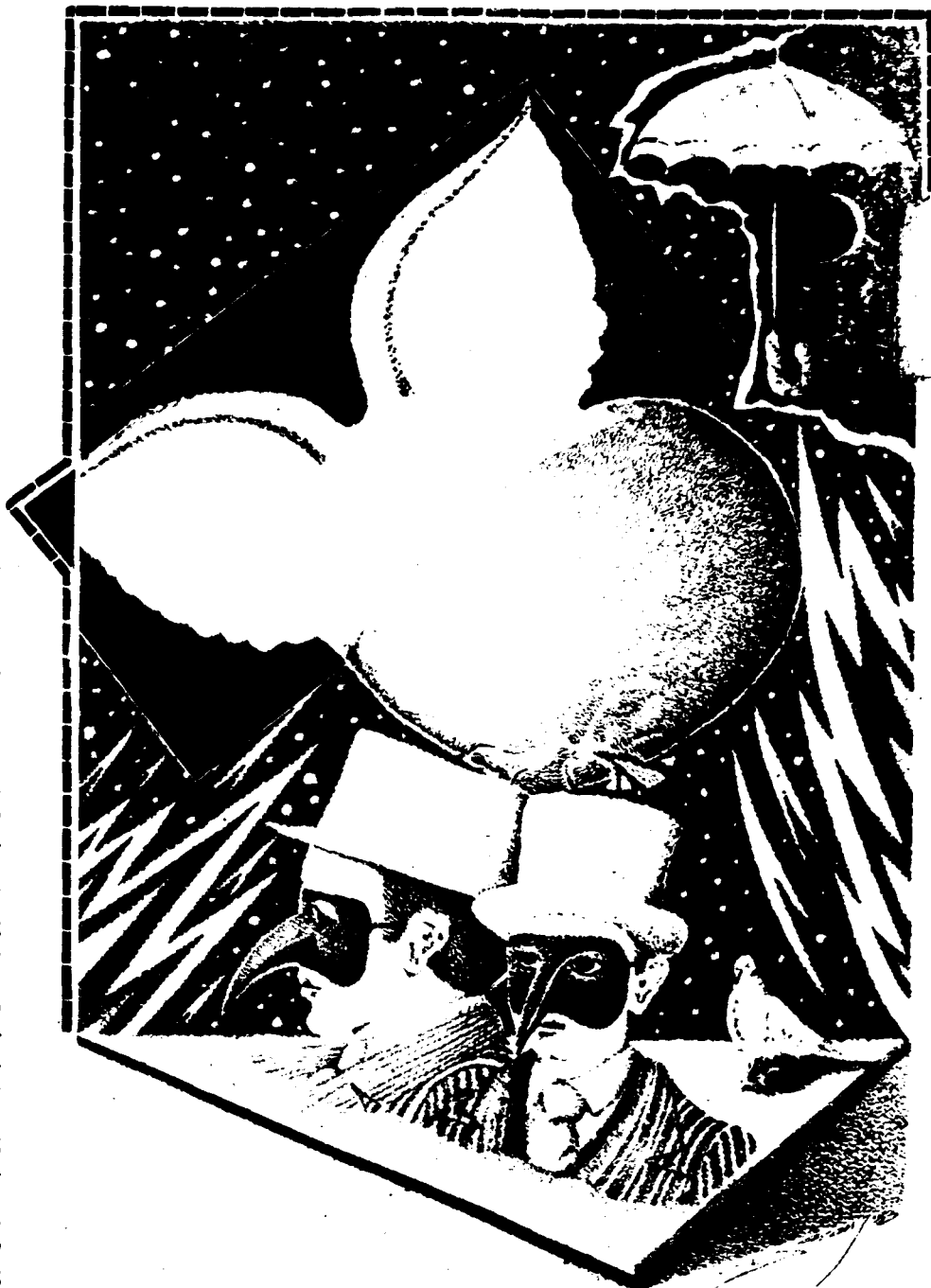
Σέ άντίθεση με τήν UNCTAD (όργανισμός των Ήνωμένων Έθνών για τήν ανάπτυξη) που πρόσκειται στη θέση και τά αίτήματα του Τρίτου Κόσμου (χωρίς, όμως, νά είναι ιδιαίτερα άποτελεσματική), τό GATT είναι, περισσότερο μιά λέσχη πλουσίων χωρών. Κατά συνέπεια, ή άντιμετώπιση του προστατευτισμού δέν τέθηκε στο σφαιρικό πλαίσιο της δημιουργίας μιάς νέας διεθνούς οικονομικής τάξης (Ν.Δ.Ο.Τ.) με τις άνακατατάξεις που κάτι τέτοιο θά έσήμαινε: άντίθετα, παρουσιάστηκαν και συζητήθηκαν περισσότερο προβλήματα άνάμεσα στις προηγμένες

χώρες. Έξάλλου, καμιά κυβέρνηση είτε στην Εύρωπη είτε στην Αμερική δέν μοιάζει διατεθειμένη νά πιέσει —πόσο μάλλον νά προχωρήσει από μόνη της— πρὸς τήν κατεύθυνση δημιουργίας μιᾶς Ν.Δ.Ο.Τ. Τά πιεστικά προβλήματα ἀνεργίας σέ συνδυασμό μέ τήν ἴδια τήν κοινή γνώμη δέν προσφέρονται γιά κάτι τέτοιο: Βιομήχανοι καί συνδικάτα, συντηρητικοί καί σοσιαλιστές, ὄλοι σήμερα μιλοῦν είτε μιά γλώσσα (ἀνοιχτά ἢ κρυφά) προστατευτική είτε ἀναφέρονται στό ἐλεύθερο ἐμπόριο μόνον ἐκεῖ καί ὅπου τούς βολεῦει. Ἡ προώθηση τῆς οἰκονομίας καί τῶν ἐξαγωγῶν τῶν ἀναπτυσσομένων χωρῶν —τή στιγμή μάλιστα πού οἱ νέες βιομηχανικές χώρες μοιάζει νά ἔχουν, μέ τίς ἐξαγωγές τους σέ ὀρισμένους κλάδους, δξύνει τά προβλήματα τῶν βιομηχανοποιημένων χωρῶν — θεωρεῖται ἀδιανόητη. Ὁ συλλογισμός, βασισμένος σέ μελέτες, ὅτι μέ τήν ἀνάπτυξη τῶν ἐξαγωγῶν τῶν χωρῶν αὐτῶν δημιουργεῖται ἀγορά γιά τά προϊόντα τῶν βιομηχανικῶν χωρῶν προφανῶς εὔσταθεῖ. Μιά θέση ἐργασίας πού χάνεται λόγω εἰσαγωγῶν ἀπό τόν Τρίτο Κόσμο δημιουργεῖ τελικά ἀνάλογη ἢ καί πολλαπλάσια νέα ἀπασχόληση λόγω ἐξαγωγῶν πρὸς τόν Τρίτο Κόσμο. Ἀλλά τέτοιου εἶδους μέτρα προϋποθέτουν συλλογική καί συντονισμένη προσπάθεια ὄλων τῶν προηγμένων χωρῶν· ἀλλιῶς, ὀρισμένοι βγαίνουν κερδισμένοι (ἐξάγοντας περισσότερο) ἐνῶ ἄλλοι χάνουν (εἰσάγοντας περισσότερο). Καί προϋποθέτει, συνάμα, ἀκόμα μεγαλύτερες προσπάθειες ἀναδιάρθρωσης/ἐκσυγχρονισμού/περιορισμοῦ ὀρισμένων παραγωγικῶν κλάδων πού θά μετατοπισθοῦν στό Νότο καί ἀντιμετώπιση τῶν σοβαρῶν κοινωνικῶν ἐπιπτώσεων. Πράγματα πολιτικά δύσκολα καί ἐπικίνδυνα σέ συνθήκες ἀνεργίας.

Ἡ ἔξοδος ἀπό τήν κρίση μέσω τῆς προώθησης μιᾶς Ν.Δ.Ο.Τ. δέν μοιάζει νά ἀντιμετωπίζεται πρὸς τό παρόν σοβαρά. Ἡ Σύνοδος τῆς Γενεύης ἦταν τελικά περισσότερο μιά ἄμυνα κύρια τῶν προηγμένων βιομηχανικῶν χωρῶν (1) κατά τοῦ κύματος προστατευτισμοῦ καί (2) κατά τοῦ πρωτόγονου καί μονομεροῦς φιλελευθερισμοῦ.

(γ) ΕΟΚ - ΗΠΑ

Κερδισμένος ἀπό τή Σύνοδο τῆς Γενεύης ὑπῆρξε ἡ Εύρωπη, πού ὅπως εἶδαμε ἀντιστάθηκε στίς ἀμερικανικές πιέσεις γύρω ἀπό τήν ΚΑΠ, διατήρησε καί ἐπαύ-

ξεσε τή συνοχή της καί, ταυτόχρονα, μέ ἐπιτυχεῖς διπλωματικούς χειρισμούς κατάφερε νά ἀποφύγει νά ἀπομονωθεί καί νά κατηγορηθεῖ ὅτι τορπιλλίζει τήν ἐκδοση κοινῆς ἀνακοίνωσης (πράγμα πού θά τή ζημίωνε πολιτικά).

Ἀντίθετα, οἱ ΗΠΑ βγήκαν μάλλον χαμένοι ἀπό τή Σύνοδο μιά καί δέν κατάφεραν νά ἐπιβάλλουν τίς θέσεις τους στήν τε-

λική ἀνακοίνωση (ἂν καί προώθησαν κάπως τίς ἀπόψεις τους).

Ἡ ἀνοικτή σύγκρουση ΕΟΚ - ΗΠΑ ἤρθε σέ μιά λεπτή χρονική φάση: ἡ διαμάχη γύρω ἀπό τόν χάλυβα ἔχει υποχωρήσει μετά ἀπό κοινή ἀποδοχή συμβιβαστικῆς λύσης (εὐνοϊκῆς γιά τίς ΗΠΑ) πού προβλέπει αὐτοπεριορισμό τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐξαγωγῶν χάλυβα· οἱ προστριβές ὡς πρὸς τά ἐπι-

τόκια και τό υγος του δολαρίου έχουν κι αυτές μειωθεί – ως σημειωθεί ότι μετά τη Γενεύη, τό δολάριο σημειώνει συνεχή πτώση· ή κυβέρνηση Ρήγκαν, τέλος, δέχτηκε νά άρει τό εμπάρκο γιά τήν κατασκευή του σιβηρικού αεριαγωγού, ύποστηρίζοντας πώς έχει επέλθει συμφωνία μέ τούς Εύρωπαϊούς συμμάχους γιά μιá συνολική ρύθμιση του έμπορίου 'Ανατολής - Δύσης. Τό πιθανότερο είναι πώς δέν ύπάρχει άκόμα τέτοια ρύθμιση αλλά πώς, στους έρχόμενους μήνες, οί ΗΠΑ θά προωθήσουν περαιτέρω τήν ιδέα νά συμφωνηθεί ένας περιορισμός των εξαγωγών προς τήν ΕΣΣΔ και τούς συμμάχους της, προϊόντων πού μπορούν νά χρησιμοποιηθούν γιά στρατιωτικούς σκοπούς. Συγκεκριμένα, οί ΗΠΑ άποσκοπούν σέ μιá επέκταση του καταλόγου άπαγορευμένων εξαγωγών της ΚΟΚΟΜ (όργανισμός πού έλέγχει τίς εξαγωγές των δυτικών προς τούς ανατολικούς) και σέ ένα άποτελεσματικότερο έλεγχο της έφαρμογής των περιορισμών αυτών. Τέλος, τό 1983 αναμένεται ή άρχή έγκατάστασης των εύρωπυραύλων στό εύρωπαϊκό έδαφος – πράγμα στό όποιο άντιδρά μιá σημαντική μερίδα της εύρωπαϊκής κοινής γνώμης.

Ή δξυνηση της διαμάχης ΕΟΚ - ΗΠΑ πάνω στά άγροτικά πρέπει καταρχήν νά ειδωθεί σάν ένα συγκεκριμένο οικονομικό πρόβλημα, σάν μιá ιδιαίτερα έντονη έμπορικο-οικονομική προστριβή ανάμεσα σέ δύο μεγάλες οικονομικές ένότητες. Δέν άποκλείεται, όμως, νά έγγράφεται ταυτόχρονα σέ μιá γενικότερη διένεξη μέ σοβαρές συνέπειες γιά τή διεθνή πολιτική σκηνή. (΄Ας σημειωθεί έδώ πώς, στή σημερινή κατάσταση διεθνούς έντασης και άνακατατάξεων, μιá γενικευμένη δξυνηση μεταξύ των δυτικών συμμάχων στά οικονομικά όσο και στά καθαυτό πολιτικά θέματα δέν έξυπηρετεί τήν ειρήνη και τήν υφεση: άντίθετα, δημιουργεί άποσταθεροποίηση και μειώνει τήν ένεργητική/μετριαστική επίδραση της Δ. Εύρώπης πάνω στήν άμερικανική πολιτική).

(δ) Τελικά συνθετικά συμπεράσματα.

Σέ μιá διαπραγματέυση, όπως τό 1973 – και μάλιστα, τότε σέ συνθήκες εύφορίας, μέ κύριο άντικείμενο τή μείωση δασμών – ή μαθηματική φύση του όλου έγχειρήματος προσφέρεται γιά συμβιβαστικές λύσεις. Όταν πρόκειται όμως, γιά θέματα άρχων, γιά διατυπώσεις λύσεων σέ επίμαχα

θέματα, τά πράγματα δυσκολεύουν. Αυτό προέκυψε μέ σαφήνεια στή Σύνοδο της Γενεύης. ΄Εξάλλου, οί συνθήκες οικονομικής κρίσης δέν συμβάλλουν στήν επίδειξη διαλλακτικότητας.

Μέ βάση τά παραπάνω, ή Σύνοδος της Γενεύης δέν άποτελέσει, συνολικά, άποτυχία: ή τελική Διακήρυξη ήταν περίπου τό καλύτερο πού θά μπορούσε νά βγει, παρά τίς αναπόφευκτες γενικολογίες και άσάφειες της. ΄Η ίδια της ή συμβολική, θά λέγαμε, ύπαρξη (θά μπορούσε, κάλλιστα, νά μήν ύπάρξει ούτε καν ένα τέτοιο κείμενο σύγκλησης άπόψεων) επιβεβαιώνει μιá όρισμένη διάθεση διατήρησης του διεθνούς έμπορικού πλαισίου πού κατακτήθηκε μεταπολεμικά και μιá εύαισθησία μπροστά στον κίνδυνο ενός ξέφρενου προστατευτισμού. Ταυτόχρονα άποτυπώνει μέσα στις λέξεις και τίς φράσεις της ένα όρισμένο συσχετισμό δυνάμεων ανάμεσα στους μεγάλους έμπορικούς έταίρους πού συμμετέχουν στό GATT.

΄Εχει κανείς τήν αίσθηση μιáς δύσκολης ίσορροπίας.

Παύλος Βήτα

Τό «θαύμα» της έλεύθερης άγορής άντιμετωπίζει δυσκολίες

του David Gardner

Financial Times 17 Νοεμβρίου 1982

Τούς τελευταίους μήνες άσχολήθηκαν πάλι οί έφημερίδες μέ τίς «νεοφιλελεύθερες» προτάσεις οικονομικής πολιτικής, πού προβάλλονται από μερικά στελέχη της Νέας Δημοκρατίας και μερικούς θεωρητικούς γύρω από τό Κέντρο Πολιτικής Έρεύνης και ΄Επιμορφώσεως. Μέ τίς θέσεις των «νεοφιλελεύθερων» (πού στήν ΄Αμερική ονομάζονται, πύ σωστά «νεο-συντηρητικοί») έχουν άσχοληθεί στό παρελθόν τά Σ.Θ. (τεύχος 11 σ. 105 και τεύχος 12. σ. 4).

Δέν άναφερθήκαμε όμως σέ ένα ιδιαίτερο τρόπο επιχειρηματολογίας πού υιοθετούν οι ύποστηρικτές τους στον δημόσιο διάλογο: τήν αθάירתη επίκληση περιπτώσεων πού δέν στηρίζουν στήν πραγματικότητα τίς θέσεις τους, και τήν άποσιώπηση των πραγματικών άποτυχιών του νεο-φιλελευθερισμού. ΄Αν αυτού του είδους ή χοντροειδής παραχάραξη συνηθίζεται άκόμα στους πολιτικούς διάλόγους και στις άπογευματινές έφημερίδες, έλπίζαμε ότι έχει ξεπεραστεί από τούς επιστήμονες.

Είναι λοιπόν λυπηρό νά αναφέρεται ή ΄Απωνία σάν παράδειγμα της έπιτυχίας του «νεοφιλελευθερισμού» (έπιστολή του Δόκτορα Λούλη στήν «Καθημερινή») όταν ό κάθε φοιτητής ξέρει ότι σέ πολύ λίγες δυτικές χώρες είναι τόσο περιορισμένος ό άνταγωνισμός όσο εκεί: Στο έξωτερικό έμπόριο ό προστατευτισμός ήταν στις πύο κρίσιμες φάσεις της ανάπτυξης της βιομηχανίας πύο έντονος παρά σέ οποιαδήποτε δυτική χώρα, και άκόμα σήμερα δέν είναι πολύ λιγότερος από ό,τι στήν ΕΟΚ ή στις ΗΠΑ. Στήν άγορά εργασίας ή πίεση των «άπρόσωπων δυνάμεων της άγορής» πού τόσο θαυμάζουν οί «νεο-φιλελεύθεροι» δέν ισχύει γιά τούς περισσότερους εργαζόμενους· στις μεγάλες έταιρείες, μέ τήν ισόθια έξασφαλισμένη άπασχόληση. Στις άγορές προϊόντων ή συνεργασία των επιχειρήσεων κάτω από τον συντονισμό του ύπουργείου Βιομηχανίας γιά προγραμματισμό επενδύσεων και καταμερισμό των άγορών περιορίζει δραστικά τον έλεύθερο άνταγωνισμό.

Τό ίαπωνικό οικονομικό «θαύμα» (όπως και τό γερμανικό πού επίσης βάφτισε «νεοφιλελεύθερο» ό Δόκτωρ Λούλης) στηρίζεται σέ μεγάλο βαθμό και σέ ένα εργασιακό ήθος πού καμιά πολιτική φορολογικών ή άλλων δέν μπορεί νά δημιουργήσει. ΄Αντίθετα τό ήθος αυτό σχετίζεται πολύ περισσότερο μέ τήν κοινωνική συναίνεση πού σωστά έπισημάνε ό Γ. Κριμπάς ως κύρια έπιτυχία της σοσιαλδημοκρατίας.

΄Αλλά οί «νεο-φιλελεύθεροι» βλέπουν πολύ έπιλεκτικά τά στοιχεία πού συνθέτουν μιá «έλεύθερη» οικονομία και κοινωνία. Σημασία γι' αυτούς έχει ή παρέμβαση του κράτους νά είναι μικρή όταν αυτό δέν συνεννοείται άπόλυτα μέ τίς επιχειρήσεις, και ή άγορά εργασίας νά λειτουργεί σέ συνθήκες άνταγωνισμού όταν τά συνδικάτα δέν συνεργάζονται στενά μέ τό κεφάλαιο. Κάθε άλλη παρέκκλιση από τούς κανόνες του άνταγωνισμού και του φιλελευθερισμού τήν άγνοούν. Δέν είναι λοιπόν παράξενο πού ό κ. Κόλμπερ μιλάει έγκωμιαστικά γιά τον στρατηγό ΄Εθρέν, μέ τά έξής ειρωνικά γιά τήν πριν από αυτόν κατάσταση: «...ό τουρκικός λαός έστερείτο άκόμη και των χρεωδών... Είχε όμως περισσότερη έλευθερία. ΄Ιδιως τό νά μπορεί ό Ένας Τουρκός νά σκοτώνει τον άλλο...». (Μεσημβρινή, 24/11/82).

Παρόμοια έγκωμιαστικά γραφόταν παλιά και γιά τή χούντα της Χιλής από τίς συντηρητικές έφημερίδες του δυτικού κόσμου. ΄Ιδιαίτερα πρόβαλλαν τό οικονομικό της πείραμα πού ήταν άκρατα μονεταριστικό και

«φιλελεύθερο». Όλες οι συνθήκες που οι «νεο-φιλελεύθεροι» επιζητούν υπήρχαν: πολιτική σταθερότητα, κυβέρνηση φίλη των επιχειρηματιών, ανύπαρκτος συνδικαλισμός, και ένα άμιγώς μονεταριστικό και άρτια εκπαιδευμένο τεχνοκρατικό έπιτελείο.

Σήμερα κανένας «νεο-φιλελεύθερος» δεν καυχείται για τη Χιλή. Τό παράδειγμά της τό αποσιωπούν, γιατί τό πείραμα έχει αποτύχει, και προτιμοούν νά βαφτίζουν «νεοφιλελεύθερες» άλλες έπιτυχίες, που δέν τούς αναλογούν. Άλλά ή Χιλή είναι διδακτική γιατί ή αποτυχία είναι χειροπιαστή όχι μόνο για όσους υποφέρουν από τήν άνεργία και τή φτώχεια, αλλά και για τούς επιχειρηματικούς κύκλους. Τά Σ.Θ. δέν άναδημοσιεύουν συνήθως άρθρα από έφημερίδες. Τό παρακάτω άρθρο όμως, που δημοσιεύτηκε σέ μία πολύ έγκυρη επιχειρηματική έφημερίδα, δείχνει τόσο καθαρά τούς μηχανισμούς τής αποτυχίας, που είναι χρήσιμο νά διαβαστεί από κάθε ένα που ενδιαφέρεται για ζητήματα οικονομικής πολιτικής. Τό άναδημοσιεύουμε χωρίς καμιά περικοπή.

A.A.

Ό ριζοσπαστικός πειραματισμός τής Χιλής μέ τήν οικονομία τής έλεύθερης άγοράς, ό όποιος και μέχρι τά τέλη άκόμα του περασμένου έτους χαιρετιζόταν σάν «θαύμα», έχει άποδιοργανωθεί άσχημα.

Τό πείραμα αυτό, πώ έκτεταμένο από παράλληλες προσπάθειες στήν Άργεντινή και στήν Ούραγουάη για έπαναφορά στό μηχανισμό τής έλεύθερης άγοράς, προκάλεσε μέσους έτήσιους ρυθμούς ανάπτυξης από 7 ώς 8 τοίς έκατό άνάμεσα στό 1977 και στό 1981.

Όμως τόν περασμένο μήνα στό Λονδίνο ό κ. Carlos Casceres, ό νέος πρόεδρος τής κεντρικής τράπεζας τής Χιλής, έκανε πρόβλεψη για μία γενική μείωση τής παραγωγής τόν χρόνο αυτό κατά 13%.

Ό κ. Casceres βρισκόταν στό Λονδίνο για νά καθησυχάσει τούς ξένους τραπεζίτες για τίς οικονομικές προοπτικές τής Χιλής και για τή δυνατότητα τής χώρας νά έξυπηρετήσει τό έξωτερικό τής χρέος που είναι σχεδόν 17 δισεκατομμύρια δολάρια. Δήλωσε ότι τό αίτημα τής Χιλής για μία πιστωτική διευκόλυνση ύψους 890 έκατομ. δολαρίων από τό Διεθνές Νομισματικό Ταμείο είχε γίνει δεκτό καταρχήν από τόν κ. Jacques de Larosiere, διευθυντή του Ταμείου.

Τά τελευταία χρόνια σπάνια χρειαζόταν νά δίνει τέτοιες διαβεβαιώσεις ή Χιλή. Ή

άναμφισβήτητη έπιτυχία τής νά χαλιναγωγήσει τόν πληθωρισμό και νά ίσοσκελίσει τόν προϋπολογισμό ήταν τίτλος άρκετός, όπως έπίσης και τό άλλο πιστοποιητικό καλής διαγωγής του πειράματος: ή αίσθητή ικανότητα στήν προσέλευση ξένου κεφαλαίου έν μέρει μέσω μαζικών πώλησεων από τήν περιουσία του κράτους.

Παρ' όλα αυτά, πρόσφατα στοιχεία που δόθηκαν από τήν έπιτροπή ξένων επενδύσεων τής Χιλής, δείχνουν ότι είχε υπερτιμηθεί ή ικανότητα αυτή: από τό στρατιωτικό πραξικόπημα του 1973 που άνέτρεψε τήν άριστερή κυβέρνηση τής Λαϊκής Ένότητας του Σαλβαδόρ Άλιέντε και μετά δόθηκαν ύποσχέσεις για ξένες επενδύσεις ύψους 6,5 δισεκατομ. δολαρίων, από τά όποια διατέθηκαν στήν πραγματικότητα μόνο 1,4 δισεκατομ. δολάρια.

Ή διαφορά αυτή όφείλεται κατά κύριο λόγο στήν τρέχουσα ύφεση επενδύσεων στόν έξορμητικό τομέα παγκοσμίως.

Παρά τίς προσπάθειες νά προωθηθούν μη παραδοσιακές εξαγωγές, ή Χιλή εξακολουθεί νά άποκομίζει τό 60% σχεδόν του εξαγωγικού τής εισοδήματος από πωλήσεις μεταλλευμάτων, ως επί τό πλείστον χαλκού, ό όποιος όπολογίζεται ότι βρίσκεται τώρα στή χαμηλότερη πραγματική τιμή από τή Μεγάλη Κρίση (του 1929).

Πράγματι πολλά από τά προβλήματα που άντιμετωπίζει ή Χιλή είναι κοινά μέ τίς άλλες λατινοαμερικανικές χώρες, οι όποιες έπλήγησαν βαριά τά τελευταία δύο χρόνια από τά ύψηλά διεθνή έπιτόκια και τό ίσχυρο δολάριο, μαζί μέ τή στάσιμη ζήτηση και τίς χαμηλές τιμές των πρώτων ύλών.

Αυτό ένθάρρυνε τούς εκπροσώπους του στρατιωτικού καθεστώτος του στρατηγού Πινοςέτ νά άποδώσουν τίς δυσκολίες τής χώρας άποκλειστικά σχεδόν στους διεθνείς παράγοντες.

Όμως τούς τελευταίους μήνες ήγετικές φυσιογνωμίες του ιδιωτικού τομέα - καθώς και μέλη των άπαγορευμένων κομμάτων τής αντιπολίτευσης - διατύπωσαν έντονες κριτικές κατά των οικονομικών διαχειριστών τής κυβέρνησης που έχουν εκπαιδευθεί στό Πανεπιστήμιο του Σικάγου.

«Άν θέλετε νά υπερασπίσετε τήν ιδέα τής φιλελεύθερης οικονομίας τότε μη μιλάτε για τή Χιλή...», αυτό είναι τό συμπέρασμα σχετικά μέ τά «παιδιά του Σικάγου» από ένα πρώην πρόεδρο τής SOFOFA, του συνδέσμου εργοδοτών τής βιομηχανίας, ό όποιος μέχρι πρόσφατα ήταν έξέχων ύπο-

στηρικτής του καθεστώτος.

Οί κύριες κριτικές είναι:

α) ότι ή κυβέρνηση έπέμενε περισσότερο καιρό άπ' ό,τι έπρεπε για σταθερή συναλλαγματική ίσοτιμία και περιοριστική νομισματική πολιτική, πράγμα που ύπονόμωσε τήν άνταγωνιστικότητα τής Χιλής και ένέβασε τά έπιτόκια σέ άπαγορευτικά έπίπεδα

β) ότι ή κυβέρνηση ένθάρρυνε υπερβολική έξάρτηση από ξένες πιστώσεις για νά άντισταθμίσει τήν έλλειψη έγχωρίου κεφαλαίου

γ) ότι ή κυβέρνηση δέν έπέβαλε έπαρκείς έλέγχους στή δραστηριότητα των μεγάλων ιδιωτικών συγκροτημάτων, που ήταν οι κυρίως εύεργεθέντες από τή μαζική πώληση τής κρατικής περιουσίας και τήν εισροή ξένων πιστώσεων

δ) ότι ή κυβέρνηση άνοιξε τήν οικονομία πιό γρήγορα άπ' ό,τι έπρεπε: έλάχιστες βιομηχανίες μπόρεσαν νά άντισταθούν στή μείωση του φράγματος των δασμών σέ ένα όμοιόμορφο 10%.

Τό πρώτο σαφές σημείο ότι δέν πήγαιναν τά πάντα καλά στό πείραμα ήρθε μέ τήν ύποτίμηση του πέσο κατά 45,2% στις 15 Ίουνίου. Αυτό ήρθε μετά από τρία χρόνια όπου τό πέσο είχε καθηλωθεί στα 39 τό δολάριο, πράγμα που τό έκανε ένα από τά πιό σταθερά νομίσματα τής Λατινικής Άμερικής.

Οί λόγοι για τήν ύποτίμηση του πέσο ήταν άρκετά συμβατικοί. Άν και ό πληθωρισμός μειώθηκε για τούς πρώτους έξι μήνες αυτού του έτους σέ ένα μηδαμινό 0,4% (έν συγκρίσει προς τό 31,2% του 1980 και τό 500% του υπερπληθωρισμού του 1973), ή σταθερή συναλλαγματική ίσοτιμία άφησε τό πέσο υπερτιμημένο ως προς τό δολάριο κατά 40% και πλέον. Ή πίεση πάνω στό ίσοζύγιο πληρωμών, τό όποιο προστατευόταν τά προηγούμενα πέντε χρόνια από μαζικές εισροές πιστώσεων, αυξανόταν μέ ταχύ ρυθμό.

Τό 1981 ή Χιλή είχε ένα έμπορικό έλλειμμα 2,4 δισεκατομ. δολαρίων (διπλάσιο από τό έλλειμμα του 1980), έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών ύψους 4,8 δισεκατομ. δολαρίων (αύξημένο 2,5 φορές από τό 1980), και κατάφερε άκόμα ένα μικρό πλεόνασμα πληρωμών ύψους 70 έκατ. δολαρίων. Μέχρι τό τέλος Αυγούστου του 1982 τό έμπορικό ίσοζύγιο ήταν ίσοσκελισμένο (έπειδή μειώθηκαν οι εισαγωγές κατά 35%), αλλά τό ίσοζύγιο πληρωμών πέρασε σέ έλλειμμα 676 έκατομ. δολαρίων.

Στους οκτώ αυτούς μήνες επίσης η είσοδη ξένων πιστώσεων στη Χιλή είχε πέσει στα 875 εκατομ. δολάρια εν συγκρίσει προς τα 2,076 δισεκατομμύρια δολάρια της ίδιας περιόδου του προηγούμενου έτους.

Τό συνολικό εξωτερικό χρέος έχει τώρα ανέβει γύρω στα 17 δισεκατομμύρια δολάρια, με τις ανάγκες για την εξυπηρέτησή του για αυτό τό χρόνο σύμφωνα με επίσημους υπολογισμούς γύρω στα 3 δισεκατομύ-

μύρια, πού ισοδυναμούν με τά 3/4 των εισπράξεων από τίς εξαγωγές. Τά αποθέματα είχαν πέσει στα τέλη Αύγουστου στα 2,8 δισεκατομμύρια δολάρια, ενώ τό 1981 άρχισε με παραπάνω από 4 δισεκατομμύρια δολάρια.

Επιστήμας ή άνεργία υπερδιπλασιάστηκε από 11,2% περνά σε 23,1%. Μέχρι τά τέλη Ιουλίου ή βιομηχανική παραγωγή είχε πέσει κατά 17,2% εν συγκρίσει προς

τήν ίδια περίοδο πέρισι. Οί νέες οικόδομές ήταν στό 1/3 του περισινών επιπέδων, ενώ οί 23 από τίς 30 μεγαλύτερες εταιρείες είχαν ζημιά στους πρώτους έξι μήνες. Μέχρι τά τέλη Αύγουστου οί χρεωκοπίες είχαν ανέβει στις 513, συγκρινόμενες προς τό περσινό ρεκόρ των 431.

Η πίεση πάνω στις τράπεζες συνεχίζεται άνυποχώρητη. Μέχρι τά τέλη Αύγουστου 23 από τίς 39 τράπεζες είχαν «πουλήσει» ή εκχωρήσει (στό σύνολό τους ή εν μέρει) τά χαρτοφυλάκια διαμαρτυρημένου χρέους τους στην κεντρική τράπεζα, με την πρόθεση νά άποδεσμευθούν κεφάλαια προορισμένα για την κάλυψη χρεοκοπιών. Όμως τό λογιστικό αυτό τέχνασμα δέν ελάφρυνε καθόλου τό βάρος της Βιομηχανίας. Η έξορυστική βιομηχανία, ή μεταλλουργία, ή γεωργία και ή άλιεία χρωστούν όλες μαζί σχεδόν μιάμισι φορά την όνομαστική άξία των κεφαλαίων των τομέων τους. Τό έμπόριο και οί κτηματομεσιτικές εταιρείες χρωστούν δύο φορές και δύομισι φορές τό όνομαστικό ένεργητικό τους. Μιά πρόσφατη άνάλυση του οικονομικού έβδομαδιαίου περιοδικού Estrategia έπιβεβαιώνει την εικόνα αυτή του παραλυτικού χρέους. Η γεωργία χρωστά τό ισοδύναμο του 90% της έτήσιας παραγωγής της, ενώ ή οικόδομηκή βιομηχανία χρωστά σχεδόν μιάμισι φορά, τό τραπεζικό σύστημα τρία τέταρτα και ή βιομηχανία μισό από την αντίστοιχη έτήσια άκαθάριστη παραγωγή της.

Μέχρι τά τέλη Αύγουστου, πριν αρχίσουν οί άρχές νά χαλαρώνουν την έντονη νομισματική πίεση πού χαρακτήριζε τή Χιλή του Πινοσέτ, ή προσφορά χρήματος (M1) είχε μειωθεί σε πραγματικές τιμές κατά 23% από τίς άρχές του έτους. Τά έσωτερικά έπιτόκια έξακολουθούσαν νά βρίσκονται τότε άκόμα στό πραγματικό έτήσιο επίπεδο του 40%.

Μέσα σ' αυτό τό πλαίσιο ή όποτίμηση του Ιουνίου άποδείχθηκε λίγο και άργά. Έσωτερικά ή σταθερότητα του πέσο έθεωρείτο πιά σαν ή λυδία λίθος της έπιτυχίας της οικονομικής πολιτικής του καθεστώτος. Υπό τή διεύθυνση της ομάδας του Σικάγου ή σταθερή ίσοτιμία είχε μεταμορφωθεί από μία μεταβλητή της πολιτικής σε θέμα σχεδόν άρχης, στό όποιο επίσης ό στρατηγός Πινοσέτ είχε επενδύσει τεράστιο ποσό από την προσωπική του άξιοπιστία.

Πολλοί Χιλιανοί υιοθέτησαν μία πύο πρακτική άποψη και άγόρασαν δολάρια,

άποσύροντας πάνω από 300 εκατομμύρια δολ. από τα αποθέματα μέσα στις δύο τελευταίες εβδομάδες του Ιουλίου, πριν η κυβέρνηση περιορίσει τις ζημιές της αφήνοντας το πέσο να διακυμανθεί ελεύθερα στις 6 Αύγουστου, πέφτοντας σε ένα σημείο από 46 στά 69 τό δολάριο. Το ύπουργικό συμβούλιο απολύθηκε, η ένταση στο στρατό αυξήθηκε στα ύψηλότερα σημεία των τελευταίων χρόνων όπως πιστεύουν καλά πληροφορημένοι παρατηρητές, ενώ ξαιρναν μάκρος οι διαπραγματεύσεις για τό διορισμό μιάς νέας οικονομικής ομάδας και ή διεθνής αξιοπιστία της Χιλής άμαυρώθηκε όταν φάνηκε ή Κεντρική Τράπεζα να προσπαθεί να αναδιαρθρώσει μονομερώς τό έξωτερικό χρέος του ιδιωτικού τομέα.

Χωρίς να συμβουλευθεί τις ξένες τράπεζες, ή Κεντρική Τράπεζα άρχισε να εκδίδει συναλλαγματικές —στην ίσοτιμία των 50 πέσος σύν τόν πληθωρισμό στό δολάριο και έξαργυρώσιμες σε 12 μήνες— σάν χρεώγραφα [χαρτονόμισμα] συναλλαγής για τήν έξυπνρήτηση του ιδιωτικού έξωτερικού χρέους. Τό μέτρο ανακλήθηκε όταν οι ξένες τράπεζες άρνήθηκαν τό χαρτονόμισμα αυτό. Τώρα ή τράπεζα άπλως επιχωρηγεί τήν έξόφληση του ιδιωτικού χρέους σε δολάρια κατά τήν άπόδοσή του, στην ίδια ίσοτιμία των 50 πέσος σύν τόν πληθωρισμό.

Η Χιλή έχει τώρα μιά νέα οικονομική ομάδα, άν και οι άρχικά επικρατέστεροι για τις θέσεις αυτές άπό τούς κόλπους της παραδοσιακής δεξιάς άποκλειστήκαν έπειδή άπαίτησαν πολιτικές μεταρρυθμίσεις σάν τό τίμημα για τή συνεργασία τους. Οι νέοι υπεύθυνοι έχουν επίσης εκπαιδευθεί στό Σικάγο αλλά πλάι στους δογματικούς προκατόχους τους είναι μεταρρυθμιστές διδαγμένοι άπό τό πάθημά τους.

Τό χρέος του ιδιωτικού τομέα παραμένει σοβαρή αίτια για άνησυχία, έπειδή αντίστοιχει στα 2/3 του έξωτερικού χρέους της Χιλής. Καί τό έσωτερικό και τό έξωτερικό χρέος είναι κυρίως συγκεντρωμένο στα μεγάλα οικονομικά βιομηχανικά συγκροτήματα που δημιουργήθηκαν άπό τό χιλιανό πείραμα. Οι όμιλοι αυτοί ήταν οι κυρίως εύεργετημένοι άπό τό ξεπούλημα περισσοτέρων άπό 400 περιουσιακών τίτλων του Δημοσίου μετά τό πραξικόπημα και χρηματοδοτούνται καθ' όλοκληρίαν σχεδόν άπό τό χρέος, που τό χρωστούν, στό μεγαλύτερο μέρος του σε τράπεζες που άνήκουν στον ίδιο όμιλο (π.χ., ό μεγαλύτερος όμι-

λος Cugat-Larvain άντιπροσωπεύει τό 44.1 των έξεχόντων δανείων της πιο σημαντικής τράπεζάς του, Banco de Santiago) — ό όμιλος Vial, ό δεύτερος στό μέγεθος, χρωστούσε 3.2 δισεκατομμύρια δολάρια στό έξωτερικό στα τέλη του 1981—. Όμως σύμφωνα με τόν ίδιο τόν κ. Javier Vial ό όμιλος παράγει μόνο 200 εκατομ. δολ. τό χρόνο σε εισπράξεις άπό έξαγωγές, 8 άπό τις 12 έταιρείες του όμίλου που προσφέρουν τις μετοχές τους στό χρηματιστήριο είχαν ζημία περίσι.

Πολλοί μεγάλοι όμιλοι χρησιμοποιήσαν τήν προνομιακή τους πρόσβαση σε έξωτερικές και έσωτερικές πιστώσεις για να υπερδεσμευθούν σε τομείς που τώρα δέν λειτουργούν ίκανοποιητικά ή άντιμετωπίζουν προβλήματα, κυρίως οίκοδομή, κτηματομεσιτία και τραπεζικές εργασίες, καθώς επίσης και για τή χρηματοδότηση της φρενίτιδας καταναλωτικών εισαγωγών του 80-81. Ύπολογίζεται ότι 1 δισεκατομ. δολάρια άπό τό έξωτερικό χρέος του ιδιωτικού τομέα είναι δεσμευμένο σε άδεια διαμερίσματα πολυτελείας και κτίρια γραφείων στό κέντρο του Σαντιάγο. *Πραγματικά άν άφαιρέσουμε τή συνεισφορά στό άκαθάριστο έθνικό εισόδημα των τριών άνωτέρω τομέων κατά τή διάρκεια του «θαύματος» του 77-81 οι ρυθμοί ανάπτυξης φαίνονται δντως πολύ μέτριοι.*

Τώρα όλα πρέπει να πληρωθούν, και σε στιγμή όπου όλα σχεδόν τά συγκροτήματα έπαθαν μεγάλες ζημιές στό κεφάλαιό τους.

Οι έξωτερικές πιστώσεις πναινουν τώρα με τό σταγονόμετρο, ενώ έχει εισαχθεί πιο στενός έλεγχος για να μειωθεί «ό συγγενικός δανεισμός» (άπό τις τράπεζες ενός όμίλου στις θυγατρικές επιχειρήσεις του ίδιου όμίλου) στό 2,5% όλων των δανείων μέσα σε 5 χρόνια.

Μερικά άπό τά πιο άδύνατα συγκροτήματα όπως τό Sahli-Tassara έχουν ήδη καταρρεύσει, με κόστος 1,2 δισεκατομμ. δολαρίων για τήν κυβέρνηση για να παλωθούν οι τρύπες στό τραπεζικό σύστημα που άφησαν πίσω τους. Έσωτερικά διεξάγεται ήδη κάποια αναδιαπραγμάτευση των χρεών σε άτομική βάση. Τό έρώτημα τώρα είναι άν θα καταστεί άναγκαία ή έπίσημη αναδιαπραγμάτευση του ιδιωτικού έξωτερικού χρέους.

Ένα σεμινάριο για τό περιβάλλον. Πολλές έλπίδες και πολλά έρωτηματικά.

Στις 9-11 Δεκεμβρίου 1982, τό γραφείο 'Αθήνας της Έπιτροπής Εύρωπαϊκών Κοινοτήτων, σε συνεργασία με τό Πρόγραμμα Έλέγχου Ρύπανσης του Περιβάλλοντος της 'Αθήνας (ΠΕΡΠΑ) και τό Ίνστιτούτο Εύρωπαϊκής Πολιτικής Περιβάλλοντος (Βόνη), όργωνωσε ένα τριήμερο σεμινάριο για «τις έπιπτώσεις της ένταξης για τήν πολιτική προστασίας του περιβάλλοντος στην 'Ελλάδα», στην Πάντειο Σχολή.

Τό σεμινάριο είχε περίπου 20 εισηγήσεις άπό Έλληνες και ξένους έπιστήμονες που τις άκολουθήσαν έκτενείς συζητήσεις, έρωτήσεις και παρεμβάσεις και, κατά τή γνώμη μου, ήταν αρκετά έποικοδομητικό, τόσο για τούς Έλληνες όσο και για τούς υπεύθυνους του Ίνστιτούτου περιβάλλοντος και των διαφόρων έπιτροπών της ΕΟΚ.

Στό κατά πόσο όμως ή έποικοδομητική άτμόσφαιρα και ή έπιτυχής άνταλλαγή άπόψεων και στρατηγικής του σεμιναρίου θα μετατραπεί σε πρακτική νέων έρευνητικών προγραμμάτων, νομοθετικών μέτρων και άποτελεσματικής προστασίας του ελληνικού περιβάλλοντος, στα έπόμενα 1-2 χρόνια, είναι ένα γεγονός που θα μάς φανερώσει τό μέλλον.

Η βασική έντύπωση που προσκόμισε καθένas άπό τό σεμινάριο είναι άναμφισβήτητη ότι τό «κλίμα» στην Έλλάδα, τόν τελευταίο χρόνο που πέρασε, είναι διαφορετικό και υπάρχουν μεγάλες έλπίδες για μιά καινούρια έποχή μέτρων προστασίας του περιβάλλοντος (και όχι μόνο για τήν περιοχή της 'Αθήνας, που δέχεται μεγάλη προσοχή στα μέσα μαζικής έννημέρωσης).

Στήν πρώτη εισήγηση, της κυρίας Ε. Βαλιάντζα (ΠΕΡΠΑ), είχαμε μιά συνολική εικόνα της νέας ελληνικής πολιτικής περιβάλλοντος που έχει σκοπό να προστατεύσει τόσο νομοθετικά (Θεσμικός Νόμος για τό Περιβάλλον) όσο και πρακτικά (Ένιαίος Φορέας Περιβάλλοντος, ΥΧΟΠ) τήν ελληνική φύση. Για μιά πιο άποτελεσματική προστασία καθιερώνεται ό σχεδιασμός σε 3 έπίπεδα: χρήση γης, χωροταξικός σχεδιασμός και πολεοδομικός σχεδιασμός με αρχιτεκτονικούς δρους δόμησης. Παράλληλα προτείνεται ή προστασία των νερών, ή άντιμετώπιση των πηγών ρύπανσης και ή λαϊκή έπιμόρφωση του πληθυσμού.

Ἡ εἰσήγηση αὐτὴ δέχθηκε καταγιγισμό ἐρωτήσεων καὶ παρεμβάσεων, τόσο γιὰ τὸ ἰδεολογικὸ τῆς περιεχόμενου ὅσο καὶ γιὰ τὴν ἐκτίμηση τῆς περιβαλλοντικῆς κρίσης στὴν Ἑλλάδα καὶ τὰ μέτρα πού πρόκειται νὰ παρθοῦν.

Ἄφου ἐκτονώθηκαν τὰ πνεύματα μὲ τὴν πρώτη κονταρομαχία ἐρωτήσεων καὶ παρεμβάσεων, ἀκολούθησε ἡ ἐνημερωτικὴ ὁμιλία τοῦ κ. Cl. Pleinevaux (ΕΟΚ) γιὰ τὴν «Κοινοτικὴ Πολιτικὴ καὶ τὴν Προστασία τοῦ Περιβάλλοντος» καὶ ἡ ἀντικειμενικὴ ἀλλὰ δεξιά κριτικὴ τῶν κενῶν τῆς νομοθεσίας γιὰ τὴν προστασία τῆς φύσης ἀπὸ τὸν Κίμων Χατζημπίρο.

Ἄρκετὰ ἐνδιαφέρουσα ἦταν καὶ ἡ εἰσήγηση τοῦ Ν. Haigh γιὰ τὴν «Καταπολέμηση τῆς Ρύπανσης καὶ τῆ Χρηματοδότηση τῆς ἀπὸ τὴν ΕΟΚ». Ἀπὸ τὴν εἰσήγηση φάνηκε καθαρά ἡ ἀδυναμία, ἀκόμη καὶ τῆς σημερινῆς κυβέρνησης, νὰ διοργανώσει κατάλληλα προγράμματα τεχνικῆς ἐκπαίδευσης νέων γιὰ νὰ πάρει χρήματα ἀπὸ τὸ Κοινοτικὸ Ταμεῖο, καθὼς καὶ περιφερειακὰ προγράμματα γιὰ χρηματοδότηση ἀπὸ τὸ Περιφερειακὸ Ταμεῖο τῆς ΕΟΚ (ἓνα μέρος τῶν χρημάτων μπορεῖ νὰ διατεθεῖ γιὰ συντήρηση κτιρίων καὶ προστασία περιβάλλοντος). Εἰδικὰ γιὰ τὸ περιβάλλον, ἡ ΕΟΚ διαθέτει ἓνα σχετικὰ μικρὸ κονδύλι ἀπὸ τὸν προϋπολογισμό ἐρευνα-τεχνολογία-ἐνέργεια.

Ὁ Στ. Παπαρηγορίου (Τομέας Εἰδικῶν Μελετῶν ΥΧΟΠ/ΠΕΡΠΑ) ἀνέλυσε τὰ προβλήματα «χρηματοδότησης τῶν 14 ἐρευνητικῶν ἐργασιῶν γιὰ τὴ μελέτῃ τῆς ρύπανσης στὴν Ἀθήνα» καὶ τοὺς στόχους τοῦ προγράμματος. Τὸ συνολικὸ ὕψος τῆς δαπάνης θὰ εἶναι 80 ἑκατ. δρχ. (40% θὰ χρηματοδοτηθεῖ ἀπὸ τὴν ΕΟΚ) καὶ πιστεύεται ὅτι θὰ συμβάλει ἀποφασιστικὰ στὴ μελέτῃ τοῦ νέφους καὶ τῶν αἰτιῶν του.

Τῆ δευτέρῃ ἡμέρῃ ὑπῆρξε μιὰ πολὺ ἐνδιαφέρουσα εἰσήγηση τοῦ Μ. Πατέρα γιὰ τὴν «Ἐφαρμογὴ τῶν Κοινοτικῶν Διατάξεων γιὰ τὴν Προστασία τοῦ Περιβάλλοντος στὴν Ἑλλάδα». Ἡ μελέτῃ 17 κοινοτικῶν ὁδηγιῶν, δυστυχῶς, κατὰ τὸν ὁμιλητὴ, ἐδείξε ὅτι ἡ ἑλληνικὴ νομοθεσία δὲν ἔχει ἑναρμονιστεῖ μὲ τὶς κοινοτικὲς ὁδηγίες, ἐνῶ ἡ ἀντίστοιχη ἑλληνικὴ νομοθεσία εἶναι πολὺ λιγότερο ἐπαρκὴς στὰ προβλήματα ρύπανσης.

Γιὰ τὰ εἰδικὰ θέματα ρύπανσης παρουσιάσθηκαν οἱ παρακάτω εἰσηγήσεις (ὑπὸ τὴν προεδρία τοῦ συντονιστῆ τῆς ΠΕΡΠΑ Δ. Σκιώτη): Η. David «Προστασία

τοῦ Φυσικοῦ Περιβάλλοντος», Μ. Σκούλος «Προστασία ἀπὸ τὴ ρύπανση τῶν ὕδατων», Η. Εὐθυμίουπουλος «Προστασία ἀπὸ τὴν Ἀτμοσφαιρικὴ ρύπανση», Λ. Λουλουδῆς «Περιβάλλον καὶ Γεωργία», πού προκάλεσε πολλὰ σχόλια καὶ παρεμβάσεις, Ι. Σιώτης «Προστασία ἀπὸ Ραδιενέργεια», καὶ Ι. Μιχαήλ «Τὸ Δομημένο Περιβάλλον», γιὰ τὸ νέο πνεῦμα πολεοδομίας πόλεων πού ἀναπτύσσεται τελευταία στὴν Ἑλλάδα.

Οἱ εἰσηγήσεις αὐτές προκάλεσαν ποικίλα σχόλια καὶ πολὺς συζητήσεις ἀπὸ ἐπιστήμονες καὶ ἐκπροσώπους ὑπουργείων (πού ἀποτελοῦσαν τὴν πλειονότητα τῶν συνέδρων) μὲ συνεχῆς κινήγημα τῆς ὥρας ἀπὸ τὸν πρόεδρο κ. Ι. Σιώτη (διοργανωτὴ τοῦ σεμιναρίου καὶ Δ/τῆ τοῦ Γραφείου τῆς ΕΟΚ στὴν Ἀθήνα) καὶ τὴν ἀνησυχία τῶν (θαυμάσιων) μεταφραστῶν μὲ τοὺς ταχύτατα ὁμιλοῦντες ὁμιλητὲς πού ξεχνιοῦνταν μπροστὰ στὸ μικρόφωνο.

Ἡ τελευταία ἡμέρα ἦταν ἀφιερωμένη στὴν εἰσήγηση γιὰ τὰ συμπεράσματα τοῦ σεμιναρίου. Εἶναι φυσικὸ βέβαια νὰ ὑπῆρχαν πολλὲς ἀντιρρήσεις γιὰ τὸ τελικὸ κείμενο καὶ τὴ φρασεολογία του (πού συνέταξαν ὁ Σπ. Παπασπηλιόπουλος, Δ/τῆς τοῦ περιοδικοῦ «Οἰκολογία καὶ Περιβάλλον» καὶ ἡ κυρία Ρ. Κρομαγέκ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Ἰνστιτούτου Περιβάλλοντος). Ἡ συζήτηση ἦταν μακρόχρονη καὶ κουραστικὴ, μερικοὶ θεώρησαν ὅτι ἦταν καιρὸς νὰ ποῦμε τὰ πράγματα μὲ τὸ πραγματικὸ τους ὄνομα (ἀφῶν ἀποχώρησαν οἱ ξένοι γιὰ νὰ μὴ χάσουν τὸ ἀεροπλάνο) καὶ πολλοὶ συζήτησαν μιὰ πολὺ κριτικὴ γλώσσα γιὰ τὶς προτεραιότητες καὶ τὶς δυσκολίες πού ἀντιμετωπίζουν οἱ ἐπιστήμονες καὶ τὰ ἐργαστήριά τους στὴν ἀντιμετώπιση τῶν προβλημάτων ρύπανσης στὸν ἑλληνικὸ χῶρο καὶ μὲ μιὰ ἀκόμη δυσκίνητη γραφειοκρατία.

Τὰ συμπεράσματα ἦταν σέ γενικὲς γραμμὲς τὰ παρακάτω (μὲ πολλὲς ἀντιρρήσεις γιὰ τὸ τελικὸ κείμενο):

α) Ἡ κυβέρνηση πρέπει νὰ ἀκολουθήσει (καὶ ἔχει τὴ διάθεση) καὶ νὰ ἐπιβάλλει νέα τάξη πραγμάτων στὴν περιβαλλοντικὴ πολιτικὴ στὴν Ἑλλάδα.

β) Ἡ οἰκονομικὴ κρίση δὲν πρέπει νὰ γίνῃ τροχοπέδη γιὰ τὴ μείωση τῶν δαπανῶν γιὰ τὸ περιβάλλον. Ἀντίθετα, ἡ ποιότητα ζωῆς καὶ οἱ μηχανισμοὶ ἀποκατάστασης οἰκονομικῆς ἀνάπτυξης καὶ προστασίας περιβάλλοντος πρέπει νὰ ἐν-

σωματωθοῦν στὸ ΑΕΠ ὡς δείκτες ἀπαραίτητοι γιὰ τὴν κοινωνικὴ εὐημερία καὶ ποιότητα ζωῆς.

γ) Ἡ κοινοτικὴ πολιτικὴ προστασίας περιβάλλοντος πρέπει νὰ ἐφαρμοστεῖ καὶ νὰ βοηθήσει στὴν προώθηση μιᾶς ὁλοκληρωμένης πολιτικῆς στὴν Ἑλλάδα.

δ) Πρέπει νὰ ἐφαρμοστοῦν νέοι καὶ δραστηριοὶ νόμοι προστασίας τοῦ περιβάλλοντος καὶ νὰ χρηματοδοτηθοῦν συγκεκριμένα ἔργα γιὰ τὴ μελέτῃ καὶ πρόληψη τῆς ρύπανσης.

ε) Στὴν Ἑλλάδα πρέπει νὰ καθοριστοῦν περιοχὲς γιὰ βιομηχανικὲς ἐγκαταστάσεις, νὰ προστατευθοῦν οἱ παραθαλάσσιες περιοχὲς, νὰ ἀναπτυχθοῦν γεωργικὲς ἐκμεταλλεύσεις μὲ καλὴ χρήση τῶν πόρων καὶ σέ ἀρμονία μὲ τὸ περιβάλλον, νὰ προστατευθεῖ τὸ κοινὸ καὶ οἱ ἐργαζόμενοι ἀπὸ τὶς ἰονίζουσες ἀκτινοβολίες (ραδιενέργεια), νὰ γίνῃ χρήση νέων μεθόδων πολεοδομίας καὶ νὰ πληροφορηθεῖ καὶ εὐαίσθητοποιηθεῖ τὸ κοινὸ στὰ περιβαλλοντικὰ προβλήματα.

Θαν. Βαλαβανίδης

Πυρηνικὸς ἀφοπλισμὸς καὶ μονομερῆς πυρηνικὸς ἀφοπλισμὸς. Δύο πράγματα πού εἶναι πολὺ διαφορετικὰ.

Τὴν Παρασκευὴ (10.12.1982) ὁ πρωθυπουργὸς κ. Α. Παπανδρέου κήρυξε τὴν ἐναρξὴ τῆς Διεθνoῦς Διάσκεψης γιὰ τὴν Ἀποπυρηνικοποίηση τῆς Εὐρώπης πού ὀργάνωσε ἡ ΚΕΑΔΕΑ.

Ὁ κ. Α. Παπανδρέου, μεταξὺ ἄλλων, στὴν ὁμιλία του εἶπε καὶ τὰ παρακάτω (ὁπως τὰ διάβασα στὶς ἐφημερίδες): «Ἡ Ἑλλάδα πιστεύει, τὸ ξέρει, τὸ βλέπει καὶ τὸ δέχεται πὼς δὲν ἔχει κανένα πρόβλημα ἀπὸ τὸ Βορρὰ. Βρίσκεται σέ καλὲς σχέσεις μὲ ὅλους τοὺς βόρειους γείτονές της καὶ συνεπὼς δὲν ἔχει κανένα ἐνδοιασμὸ νὰ προχωρήσει σέ μιὰ συμφωνία γιὰ ἀπύραυλη Βαλκανικὴ, γιὰ ἀποπυρηνικοποιημένη Βαλκανικὴ.

Ἡ ἐντύπωση ἡ δική μου, εἶναι ὅτι τόσος ἡ Βουλγαρία, ὅσο καὶ ἡ Γιουγκοσλαβία καὶ ἡ Ρουμανία εἶναι σέ θέση νὰ προχωρήσουν. Ὅτι εἶναι ἐφικτὴ ἡ βαλκανικὴ συμφωνία. Ἐμεῖς μὲ κάθε τρόπο θὰ ὑποστηρίξουμε αὐτὴ τὴν προσπάθεια. Θὰ ἤθελα νὰ τονίσω καὶ τὸ ἐξῆς – δὲν εἶμαι καλὸς δια-

πραγματευτής ίσως όταν τό λέω αυτό, αλλά δέν κάνουμε καί παζάρι: ή κυβέρνησή μας, όπως καί τό Έργατικό Κόμμα στην Άγγλία, πιστεύει καί στό μονομερή άφοπλισμό άν τελικά καταστεί δυνατή μιά γενικότερη συμφωνία».

Δέν ύπάρχει καμιά αντίρρηση γιά τήν άξιόπαινη πρωτοβουλία του Έλληνα πρωθυπουργού γιά πυρηνικό άφοπλισμό στό Βαλκάνια καί γενικά του πυρηνικού άφοπλισμού στην Εύρώπη. Ωστόσο, προκαλείται σύγχυση όταν λέει ότι συμφωνεί καί στό μονομερή άφοπλισμό άν τελικά καταστεί δυνατή μιά γενικότερη συμφωνία, καί ότι συμφωνεί ή δικιά του γραμμή στό ζήτημα του πυρηνικού άφοπλισμού μέ αυτή του Έργατικού Κόμματος τής Άγγλίας.

Τό πρόβλημα του μονομερούς πυρηνικού άφοπλισμού στην Άγγλία του σήμερα (μέ έντονη τήν οικονομική κρίση καί τίς συντηρητικές τάσεις σέ μεγάλα στρώματα του πληθυσμού) είναι τό καταστάλαγμα άγώνων δύο δεκαετιών. Τελικά, μετά από τή μαζικοποίηση του ανεξάρτητου κινήματος γιά τόν άφοπλισμό (CND), τήν άσταμάτητη έννημέρωση μέ βιβλία, περιοδικά, φίλμ καί λαϊκές εκδηλώσεις, τήν κήρυξη περίπου 150 πόλεων καί περιοχών ώς ελεύθερων πυρηνικών ζωνών, τόν δίχρονο άγώνα των γυναικών μέ κατασκηνώσεις έξω από τίς πολεμικές βάσεις καί τή συνεχιζόμενη διαμάχη των Multilateralists (δλο τό λόμπυ του NATO καί τής Δεξιās γιά πολυμερή πυρηνικό άφοπλισμό, από θέση όμως ισχύος) καί Unilateralists (μιά πλατιά συμπαράταξη από σχεδόν όλα τά κόμματα καί όλες τίς προοδευτικές οργανώσεις τής Άγγλίας), ή κοινή γνώμη στράφηκε κατά 60% ένάντια στην έγκατάσταση των καινούριων πυραύλων Cruise καί Pershing II πού πρόκειται νά έγκατασταθούν στό τέλος του 1983.

Στό τελευταίο έτήσιο συνέδριο (Μπλάκπουλ, Σεπτέμβριος 1982) του Έργατικού Κόμματος ή πρόταση γιά μονομερή πυρηνικό άφοπλισμό (δηλ. ή Άγγλία νά απαλλαγεί από τά πυρηνικά της δίπλα ανεξάρτητα από τίς προθέσεις των άλλων χωρών καί ώς ένδειξη καλής θέλησης γιά τίς άλλες ύπερδυνάμεις) ψηφίστηκε μέ πλειοψηφία πάνω από 2/3 καί γίνηκε αυτόματα πολιτική γραμμή του κόμματος. Αντίθετα, πρόταση γιά άποχώρηση από τό NATO καταψηφίστηκε. Η άπόφαση προκάλεσε θύελλα άντιμαχόμενων γνώμων ύπέρ ή κατά. Γιά ένα μεγάλο τμήμα τής άγγλικής κοινής γνώμης θεωρήθηκε σημαντικό γεγονός,

ένώ γιά άλλους θεωρήθηκε μιά άφελής καί άνόητη πράξη. Η διαμάχη συνεχίζεται άκόμη. Τί πρόκειται νά γίνει τόν έπόμενο χρόνο (χρόνο γενικών εκλογών, έγκατάστασης των πρώτων πυραύλων Cruise καί άπόφασης γιά τό πρόγραμμα Trident των 10 δισεκ. λιρών) καί ποιά θά είναι ή εξέλιξη τής ιδέας του πυρηνικού άφοπλισμού στην χώρα αυτή παραμένουν τά μεγάλα έρωτηματικά. Ωστόσο, τό κίνημα γιά τόν πυ-

ρηνικό άφοπλισμό δέν είναι άπλά καί μόνο θέμα προσωπικοτήτων καί κρυφών συνομιλιών. Έχει γίνει ένα ευρύτερο κίνημα μέ γερές λαϊκές βάσεις καί δημιουργικό διάλογο.

Νομίζω ότι πολλά από αυτά πού συνέβηκαν τά τελευταία χρόνια στην Άγγλία στό θέμα των πυρηνικών όπλων καί τό πρόβλημα του πυρηνικού άφοπλισμού, τή μέθοδο λειτουργίας τής έσωτερικής δημοκρατίας

του Έργατικού Κόμματος και των συνειδητών του δεν έχουν τον αντικτυπό τους στον τόπο μας.

Τό πρόβλημα του μονομερούς άφοπλισμού στην Ελλάδα είναι άρκετά καυτό. Αυτή τη στιγμή στά Βαλκάνια υπάρχουν έγκατεστημένα πυρηνικά όπλα και έκτοξευτήρες πυρηνικών όπλων. Σύμφωνα με τό βιβλίο (M. Kaldor - D. Smith: Disarming Europe, Merlin Press, London, 1982), ή Ελλάδα και ή Τουρκία έχουν: πυρηνικά όπλα μικρού βεληνεκούς, 155 και 203mm πυροβόλα (άκτίνα 18 χιλιομ.), Honest John (άκτίνα 40 χιλ.) και Nike Hercules :άκτίνα 18 χιλ.) και για μέσου βεληνεκούς άεροπλάνα ίκανά νά μεταφέρουν πυρηνικά όπλα (άκτίνα 200-400 χιλ.). Η Βουλγαρία και ή Ρουμανία έχουν: Frog 3-7 (16-70 χιλ.) και Scud A και Scud B (άκτίνα 160-300 χιλ.), ενώ πιστεύεται ότι υπάρχουν και έκτοξευτές πού σέ περίπτωση πολέμου μπορούν νά δεχθούν πυρηνικά όπλα. Η Γιουγκοσλαβία δεν έχει πυρηνικά όπλα.

Εάν ή Ελλάδα αποφασίσει νά προχωρήσει προς μονομερή πυρηνικό άφοπλισμό, παραμένοντας συγχρόνως στό στρατιωτικό σκέλος του NATO, θά πρέπει νά περιμένει κανείς σοβαρές αντιδράσεις των Άμερικανών και των εταίρων του NATO στην Ερώπη. Τό πρόβλημα είναι άρκετά δύσκολο και περίπλοκο, και γίνεται ιδιαίτερα επικίνδυνο όταν διατηρείται ή δξύτητα των σχέσεων με την Τουρκία και τή συνεχιζόμενη κούρσα έξοπλισμών των δύο χωρών.

Αντίθετα, μιά βαλκανική συμφωνία για άποπυρηνικοποίηση τής περιοχής, κατά τό πρότυπο των σκανδιναβικών χωρών και περιλαμβανομένης τής Τουρκίας, θά αποτελούσε ένα σημαντικό βήμα για τήν έδραϊωση τής ειρήνης στη περιοχή αυτή.

Η άπόφαση του NATO (12.12.1979) νά έγκαταστήσει πρόσθετους πυραύλους Cruise και Pershing II στην Ερώπη και νά εκμοντερνίσει τά ήδη έγκατεστημένα πυραυλικά συστήματα για νά αντισταθμίσει τή συνεχιζόμενη ανάπτυξη των SS-20 (μέσου βεληνεκούς βαλιστικούς πυραύλους) και SS-21 (μικρού βεληνεκούς) του Συμφώνου τής Βαρσοβίας φέρνει όλο και πιο κοντά τον κίνδυνο ενός πυρηνικού πολέμου. Η άνακοίνωση του του πρακτορείου Novosti ότι ή Σ. Ένωση βρίσκεται ήδη στό στάδιο «έκτόξευσης με τό πρώτο σήμα κινδύνου» (Launch on Warning) και ή ένταση του ψυχρού πολέμου μεταξύ των

δύο υπερδυνάμεων κάνει άκόμη πιο έπιτακτική τήν άνάγκη για ένα δραστήριο και μαζικό κίνημα πυρηνικού άφοπλισμού.

Θ.Β.

Σχετικά με τή «βασική» έρευνα

Η κυβέρνηση, με πρόσφατες δηλώσεις του άρμόδιου ύπουργού, φάνηκε νά προγραμματίζει τή διακοπή τής συνδρομής τής Ελλάδας για συμμετοχή στό Ευρωπαϊκό Κέντρο Πυρηνικών Έρευνών (CERN), με μιά άπόφαση πού ξάφνιασε άκόμη και τους Φυσικούς άφου και αυτοί έμαθαν τά νέα από τις έφημερίδες.

Δέν θά ήθελα νά σταθώ ιδιαίτερα πάνω στη διαδικασία πού άκολουθήθηκε, όπου όχι μόνο οί άρμόδιοι δεν θέλησαν νά συμβουλευτούν όλους όσους έχουν τήν εμπειρία τής συμμετοχής στό CERN αλλά και άγνοήθηκαν συγκεκριμένες προτάσεις για τό πώς θά ήταν οικονομικά συμφερότερη ή συνέχιση τής συμμετοχής τής χώρας μας στό CERN.

Αυτό πού ενδιαφέρει είναι ή μονομέρεια τής κυβερνητικής πολιτικής σέ θέματα έρευνας: ή λογική τής έξαντλείται στην άπλοϊκή άποψη ότι ή χώρα μας (έξαρτημένη και όχι άναπτυγμένη) χρειάζεται «έφαρμοσμένη» έρευνα για νά κατακτήσει τήν άνεξαρτησία τής και νά γίνει μιά άναπτυγμένη χώρα. Η έρευνα, όμως, δεν είναι μιά διαδικασία πού χωρίζεται μ' ένα άπόλυτο τρόπο σ' «έφαρμοσμένη» και «βασική» και ταυτόχρονα κρίνεται με όρους άποδοτικότητας τής άρχικής επένδυσης: Η κατάληξη μιάς τέτοιας αντίληψης θά είναι ή έδραϊωση διαδικασιών βελτιστοποίησης (και όχι μόνο στην παραγωγή) πράγμα πού θά είναι σίγουρα χρήσιμο αλλά πού καμιά σχέση δεν θά έχει με αυτό πού θά θέλαμε -και πρέπει- νά είναι ή έρευνα.

Η άπόφαση για τήν άποχώρησή μας από τό CERN εκφράζει και τό γεγονός ότι δεν φαίνεται νά έχει διαμορφωθεί μιά συνολική πολιτική έρευνας -για τους τομείς «βασικής» έρευνας- οί όποιοι θεωρούνται ως περίπου άναγκαίο κακό και μιά ένοχλητική πολυτέλεια για τή χώρα μας. «Είκοσι χρόνια είμασταν στό CERN. Τί κερδίσαμε;... Ποιά ήταν ή πρακτική όφέλεια;... Δέν ύπήρχε άμεση πρακτική έφαρμογή. Γι' αυτό ή κυβέρνηση

άποφάσισε νά μήν πληρώσει τή συνδρομή. «Δέν έχουμε δικαίωμα νά σπαταλάμε τά χρήματα του έλληνικού λαού». (Άπ τις δηλώσεις του ύπουργού Έρευνας και Τεχνολογίας, Έλευθεροτυπία 24/12/1982)

Είναι έρωτήματα πού «κανονικά» δεν θά πρέπει νά είχαν διατυπωθεί για τομείς «βασικής» έρευνας. Άκόμη, όμως, και άν δεχτούμε τον διαχωρισμό σέ «έφαρμοσμένη» και «βασική» έρευνα, δεν είναι δυνατό νά κρίνεται ή «βασική» έρευνα με κριτήρια πού αξιολογούν τήν έφαρμοσμένη έρευνα. Είναι ένας παραλογισμός -δεοντολογικός, έπιστημολογικός και πολιτικός- πού άναιρείται άν ως «βασική» έρευνα νοείται ή «λιγότερο έφαρμοσμένη» ή ή «όχι άμεσα έφαρμοσμένη» έρευνα. Η «βασική» έρευνα δεν μπορεί νά έτεροκαθορίζεται από τήν «έφαρμοσμένη» και μονάχα άν νομιμοποιηθεί ή δική τής διαφορετική λογική, πού άπορεί από τήν -ίστορικά διαμορφωμένη- άυτονομία τής, θά ύπήρχαν οί προϋποθέσεις για μιά πολιτική έρευνας.

Τό CERN άποτελεί τό καλύτερο, ίσως έρευνητικό κέντρο πυρηνικής φυσικής όπου ή συμμετοχή μας από τήν ίδρυσή του συνέβαλε άποφασιστικά στη δημιουργία στη χώρα μας έρευνητικών ομάδων με ύποδομή, λειτουργία, αλλά και άποδοτικότητα, άσυγκριτα πιο ίκανοποιητική από άλλες αντίστοιχες δραστηριότητες στό Έλληνικό Πανεπιστήμιο. Τή συνδρομή μας στό CERN τήν πληρώνουμε έδώ και πολλά χρόνια και ή μη άνανεώσή τής θά έχει ως άποτέλεσμα τή βαθμιαία διάλυση των αντίστοιχων έργαστηρίων στην Ελλάδα. Συγκεκριμένες συμφωνίες στά πλαίσια τής ΕΟΚ, αλλά και με τό ίδιο τό CERN σέ μιά διαδικασία έπαναπροσδιορισμού των όρων συμμετοχής, θά μπορούσαν νά επιτύχουν τήν κατασκευή στη χώρα μας μέρους του ήλεκτρονικού έξοπλισμού όπως και άλλων προϊόντων άναγκαίων για τή λειτουργία του CERN και για τή διεξαγωγή των πειραμάτων. Αξίζει όμως νά πληρώνουμε 70 εκατ. δρχ. κάθε χρόνο για νά έχουμε «κάποια εκπαιδευτικά όφέλη» και δεν θά ήταν προτιμότερο νά χρηματοδοτήσουμε π.χ. έρευνα για ήπιες μορφές ένεργειας;

Συνήθως τό άντεπιχείρημα ενάντια στις δαπάνες για «βασική» έρευνα έστιάζεται στις έρευνες πού θά συμβάλουν σέ μιά πιο άνεξάρτητη πορεία τής χώρας και έδώ δεσπόζει ή έρευνα για ένεργειακά ζητήματα. Χωρίς νά ύποτιμάμε τήν -ούτοπική αλλά

καί ένδεχομένως ιδανική— κατάσταση όπου ή χώρα μας θά αντιμετώπιζει μόνη της τίς ένεργειακές της ανάγκες, τό κυρίαρχο πρόβλημα είναι άν θά μπορέσει νά αποκτήσει τήν πολιτική δυνατότητα νά επιλέγει τούς ένεργειακούς της προμηθευτές. Καί δυστυχώς οί κατευθύνσεις γιά έρευνα στά θέματα ένεργειας, κινούνται μέσα στά άσφυκτικά πλαίσια πού καθορίζονται μέ τήν έλλειψη μιās τέτοιας πολιτικής δυνατότητας.

Δέν θά έδραιωθεί ουσιαστικά ή έρευνα στη χώρα μας άν δέν υπάρξει μιά συνολική αλλαγή νοοτροπίας γιά τό πώς πρέπει ν' αντιμετώπιζεται ή έρευνα καί οί έρευνητές από τήν πολιτεία. Βασική προϋπόθεση όμως γιά κάτι τέτοιο είναι ή άποδοχή τής άρχής ότι τά αποτελέσματα τής όποιας έρευνας ένδεχομένως νά όδηγήσουν στην άνάκληση βιαστικών αποφάσεων, στην άναθεώρηση κάποιων άπόψεων, στην άμφισβήτηση κάποιων παραδοχών. Θά ήταν ένδιαφέρον νά δεσμευτεί τό ύπουργείο νά έρευνήσει συνολικά τό πρόβλημα τής συμμετοχής μας στό CERN, άφου πρώτα γίνει δημόσια συζήτηση γιά τίς πτυχές πού πρέπει νά διερευνηθούν καί τά κριτήρια αξιολόγησης τής συμμετοχής μας. Καί άς δεσμευτούμε από τώρα όλοι ότι θά ύποστηρίξουμε τό όποιο συμπέρασμα προκύψει από μιά τέτοια έρευνα.

18/1/1983

Κώστας Γαθρόγλου

Συνεταιρισμοί - χονδρέμποροι καί ή μάχη τής τομάτας

"Όσο ή έμπορία τών άγροτικών προϊόντων πάσχει, τόσο οί θεραπευτικές μέθοδοι θά είναι έπικαιρες στό πολιτικό καί στό οικονομικό προσκήνιο.

Η άνάπτυξη του συνεταιρισμού ιδωμένη σάν μιά λύση πού νά περιορίζει τή διαρροή του άγροτικού είσοδήματος στους άλλους τομείς τής οικονομίας, αλλά καί κυρίως σάν μιά στρατηγική μείωσης τής βαλίδας μεταξύ τών τιμών πού άπολαμβάνουν οί παραγωγοί καί τίς τιμές πού πληρώνουν οί καταναλωτές, έχει γίνει πλέον συνείδηση όχι μόνο στους φορείς τής πολιτικής έξουσίας, αλλά καί στους άμεσα ένδιαφερόμενους, δηλαδή άγρότες καί καταναλωτές.

Η προβληματική τής έμπορίας καί μεταποίησης τών άγροτικών προϊόντων στη χώρα μας έντοπίζεται στην ύπαρξη μεγά-

λου άριθμού παραγωγών καί καταναλωτών αλλά μικρού άριθμού διαμεσολαβητών.

Δηλαδή στην παραγωγή καί στην κατανάλωση λειτουργεί μονοπλευρικά ό μηχανισμός τής άγοράς, όχι όμως καί στίς διαμεσολαβητικές ύπηρεσίες όπου επικρατεί ό όλιγοπωλιακός ανταγωνισμός. Έτσι, παραγωγοί καί καταναλωτές τίς περισσότερες φορές στερούνται διαπραγματευτικής δύναμης, ένδω τό χονδρομεσιτικό έμπόριο έχει τήν ευχέρεια νά ύπαγορεύει τούς όρους του. Μέ τή συλλογιστική ότι τό πρόβλημα στη διακίνηση καί έμπορία, ιδίως τών φθαρτών άγροτικών προϊόντων, όφείλεται στην ύπαρξη όλιγοπωλιακής άγοράς, ή προτεινόμενη λύση θά μπορούσε νά είναι ή μεταβολή τής όλιγοπωλιακής δομής. Βέβαια, ή άγορά του τέλειου ανταγωνισμού, τουλάχιστο στην έμπορία άγροτικών προϊόντων, είναι μιά θεωρητική αλλά μή πραγματοποιήσιμη λύση, ειδικά γιά τά έλληνικά δεδομένα. Όμως ή δημιουργία συνθηκών διαπραγματευτικής δύναμης γιά τούς παραγωγούς είναι δυνατή μέσα από τούς συνεταιρισμούς. Δηλαδή, ή όλιγοπωλιακή μορφή άγοράς ουσιαστικά καταργείται από τή στιγμή πού οί οργανωμένοι άγρότες έρχονται άπευθείας σέ έπαφή μέ τούς άγοραστές, μέσω τών συνεταιρισμών, καί διαμορφώνουν πλήρη εικόνα τών συνθηκών τής άγοράς.

Άλλωστε, ή ύπεροχή τών εμπόρων καί μεταποιητών στίς διαπραγματεύσεις μέ τούς καταναλωτές καί τούς παραγωγούς όφείλεται καί στην άδιαφάνεια τής άγοράς.

Ώστά λοιπόν θεωρήθηκε ότι ή λύση γιά τήν έξυγίανση του κυκλώματος έμπορίας καί μεταποίησης τών άγροτικών προϊόντων βρίσκεται στους συνεταιρισμούς. Όμως θά έπρεπε νά υπάρξει καί κάποια άφορμή γιά τήν αλλαγή του σκηνικού, κυρίως στην Κεντρική Λαχαναγορά Άθηνών-Πειραιά (ΚΛΑΠ). Έτσι, σάν άφορμή τής «μάχης» θεωρήθηκε ή άπόφαση του Έπουργείου Έμπορίου γιά τή μείωση του μικτού ποσοστού κέρδους του χονδρεμπορίου κατά 5 έκατοστιαίες μονάδες.

Οί χονδρέμποροι, έκτιμώντας τίς άδυναμίες τής άγοράς, άντέδρασαν δυναμικά μέ άπεργία. Φυσικά αυτή ή αντίδραση δέν έρμηνεύεται από τή μείωση τών κερδών τους λόγω τής ύπουργικής άπόφασης. Οί τιμές καταναλωτού δέν προσδιο-

ρίζονται από τό νόμιμο ποσοστό χονδρεμπορικού κέρδους 12% ή λιανεμπορικού κέρδους 30%, αλλά από τίς όλιγοπωλιακές συνθήκες άγοράς, πού επιτρέπουν τήν έκδοση τιμολογίων μέ πλασματική τιμή κτήσης. Γνωστό είναι ότι σέ πολλά φθαρτά άγροτικά προϊόντα ή τιμή καταναλωτού φθάνει, σέ όρισμένες περιπτώσεις, καί 300% επιπλέον τής τιμής παραγωγού. Η άπεργία μπορεί νά έρμηνευθεί σάν αντίδραση τών χονδρεμπόρων στην πρώτη επέμβαση τής πολιτείας στό κύκλωμά τους. Έπιτυχία τής άπεργίας θά σήμαινε ότι ή πολιτεία θά έπρεπε νά συνεχίσει τήν άνοχή του ύφιστάμενου καθεστώτος τής έμπορίας καί διακίνησης. Μέ δεδομένη τήν οργανωτική δομή τών συνεταιριστικών φορέων τής χώρας καί τήν έλλειψη τής σχετικής έμπειρίας τους σέ θέματα άγοράς, σέ συνδυασμό μέ τήν άνεπάρκεια τής άγοράς σέ μέσα συσκευασίας, ή άποτυχία του συνεταιριστικού κινήματος θεωρείτο, από πλευράς μεσαζόντων, δεδομένη. Άλλωστε, μιά άπογοητευση τών συνεταιρισμών σάν συνέπεια τής άποτυχίας τους στην άγορά θά σήμαινε ότι ή κυβέρνηση γιά πολύ καιρό δέν θά ξανατόμωσε νά έπιχειρήσει επέμβαση στό χονδρεμπορικό κύκλωμα.

Η έξέλιξη τών πραγμάτων κατά τή διάρκεια τής άπεργίας φυσικά δέν δικαίωσε τούς χονδρεμπόρους, αλλά δέν μπορεί νά ύποστηριχθεί ότι δέν ύπήρξαν προβλήματα από πλευράς συνεταιρισμών. Τό καταναλωτικό κοινό τής πρωτεύουσας δέν αντιμετώπισε μεγάλα προβλήματα στην προμήθεια άγροτικών προϊόντων, όμως όρισμένες παρατηρήσεις είναι άξίες σημείωσης.

1. Οί τιμές τών προϊόντων άντί νά μειωθούν έμειναν σταθερές ή καί, σέ όρισμένα όπωροκηπευτικά, αύξήθηκαν. Τό κέρδος ποιός τό έπωφελείτο;

2. Τό έναυσμα γιά τήν άπεργία ήταν ή μείωση τών ποσοστών κέρδους. Ήταν κατάλληλος ό χρόνος έξαγγελίας αυτών τών μέτρων, μιά πού οί συνεταιρισμοί ήταν έντέλως άνέτοιμοι;

3. Μετά τή λήξη τής άπεργίας οί περισσότεροι συνεταιρισμοί άποσύρθηκαν ή περιορίστηκαν στίς παλιές τους δραστηριότητες. Ποιό ήταν τό αποτέλεσμα όλης αυτής τής προσπάθειας;

Η έξυγίανση τής Κεντρικής Λαχαναγοράς επιβάλλεται. Είμαστε ή μόνη χώρα στην ΕΟΚ πού οί τιμές καταναλωτού είναι τόσο ύψηλές καί οί τιμές παραγωγού

τόσο χαμηλές. Τά ποσοστά τής συνολικής παραγωγής πού διακινούνται μέσα από συλλογικά όργανα τών παραγωγών βρίσκονται σέ άρκετά χαμηλά επίπεδα. Κατά μέσο όρο 12% τής συνολικής παραγωγής διακινείται από συνεταιρισμούς σέ αντίθεση μέ τήν 'Ολλανδία, όπου τά όπωροκηπευτικά τής κατά 90% περίπου διακινούνται μέσω τών άγορών, μέ τή μέθοδο του πλειστηριασμού από συνεταιριστικές όργανώσεις.

Λιγότερο σπασμοδικά μέτρα γιά αντιμετώπιση τής σημερινής κατάστασης τής έμπορίας τών φρουτολαχανικών περιέχονται στό νόμο 1279/1982 και ειδικότερα στην κοινή άπόφαση τών ύπουργών 'Εμπορίου και Γεωργίας Α1/8429/7-2-1982, όπου ρυθμίζονται οί όροι και οί προϋποθέσεις γιά τή μίσθωση καταστημάτων στις κεντρικές λαχαναγορές 'Αθηνών και Θεσσαλονίκης. Συγκεκριμένα, ό νόμος άφήνει τήν έντύπωση στόν άναγνώστη ότι ρυθμίζονται οί έξώσεις τών χονδρεμπόρων και οί άνανεώσεις τών μισθώσεων. Τό ουσιαστικό μέρος τής πολιτικής περιέχεται στην κοινή άπόφαση όπου όρίζονται οί προϋποθέσεις γιά τήν άσκηση τής χονδρεμπορίας από ιδιώτες στις ύποχρεώσεις τους και τή σταδιακή έγκατάσταση συνεταιριστικών φορέων στό κύκλωμα έμπορίας.

'Αναλυτικότερα, οί σπουδαιότερες ύποχρεώσεις γιά τά άνανεωθεί ή σύμβαση μίσθωσης είναι:

1. 'Ο μισθωτής νά μήν έχει καταδικασθεί γιά κακούργημα ή νά μήν έχει ύποπέσει σέ άγορανομική παράβαση πού έπέσυρε ποινή μεγαλύτερη τών τριών μηνών.

2. 'Ο μισθωτής νά έχει πραγματοποιήσει γιά τό 1981 έλάχιστο όριο κύκλου έργασιών 7 έκατομμύρια δραχμές. Γιά τά έπίμονα χρόνια έλάχιστος κύκλος έργασιών θεωρείται τό 1/2 τού μέσου κύκλου έργασιών τών έγκατεστημένων έπιχειρήσεων στη λαχαναγορά.

3. 'Ο μισθωτής νά άσκει άυτοπροσώπως και άποκλειστικά τό έπάγγελμα τού χονδρεμπόρου όπωροκηπευτικών.

4. 'Ο μισθωτής δέν έχει δικαίωμα ύπεκμισθωσης τού μισθίου.

'Η κοινή άπόφαση όρίζει έπίσης ότι τά καταστήματα τών κεντρικών λαχαναγορών διατίθενται:

α. στους συνεταιρισμούς,

β. σέ ιδιώτες χονδρεμπόρους πού είχαν μισθωμένους χώρους στις άγορές 'Αθη-

νών και Θεσσαλονίκης και έχουν δικαίωμα άνανέωσης,

γ. σέ νέους ιδιώτες χονδρεμπόρους, έφόσον ύπάρξει άνάγκη.

Ο Σύνδεσμος τών χονδρεμπόρων, όπως ήταν φυσικό, άντέδρασε, όχι όμως μέ άπεργία αλλά μέ προσφυγή στό Συμβούλιο 'Επικρατείας γιά νά κριθεί ή συνταγματικότητα του νόμου. Παράλληλα μέ κατάχώρηση στις ήμερήσιες έφημερίδες εξέθεσε τίς άπόψεις του στό κοινό και κατέληξε στην άπαίτηση άποζημίωσης τών φορέων χονδρεμπορίας γιά ν' άποχωρήσουν από τίς κεντρικές λαχαναγορές ώστε νά κοινωνικοποιηθεί ό χώρος.

Συμπεράσματα:

1. Στην άσκηση χονδρεμπορίας φρουτολαχανικών δέν μπορεί νά εφαρμοσθεί τό «έδω και τώρα». Οί συνεταιρισμοί μπορούν νά αναλάβουν τό έργο τής διακίνησης, άφού όμως πρώτα άποκτήσουν τά μέσα, τήν όργάνωση και προπαντός τά ίκανά και έμπειρα στελέχη.

2. 'Ο Νόμος πολύ σωστά προβλέπει τή σταδιακή άποχώρηση μεσαζόντων-άεριτζήδων και έγκατάσταση συνεταιριστικών όργανώσεων. Οί συνθήκες άνταγωνισμού όμως μεταξύ τών εμπόρων πού θά μείνουν και τών συνεταιριστικών όργανώσεων, στά πλαίσια τών λαχαναγορών, θά πρέπει νά ρυθμιστούν μέ τέτοιο τρόπο ώστε οί τελευταίοι και νά ξεπεράσουν τό ηπιακό στάδιο αλλά και νά μήν έπαναυθούν στην προστασία τής πολιτείας.

3. Τό ιδιωτικό έμπόριο έχει τούς τρόπους του ώστε νά έλίσσεται μέσα στην άγορά είτε μέ υπερτιμολογήσεις, είτε μέ υποτιμολογήσεις, είτε μέ τή μέθοδο έκθιαστικής συνπούλησης. Άύστηροί κανονισμοί θά πρέπει νά θεσπισθούν ώστε οί συνεταιρισμοί νά μήν είναι τά θύματα τέτοιων μεθοδεύσεων.

4. Τό κύκλωμα έμπορίας και διακίνησης δέν άποτελείται μόνο από τούς χονδρεμπόρους τών κεντρικών λαχαναγορών. 'Εμπορομεσίτες, σέ έπίπεδο έπαρχίας, μέ ιδιότητες άγροτοπατερισμού και κομματαρχισμού μπορεί νά ευθύνονται σέ μεγαλύτερο βαθμό γιά τό άνοιγμα τής ψαλίδας.

5. Οί παραγωγοί δέν μπορεί βέβαια νά χαρακτηρισθούν άπολύτως ως θύματα. 'Η πρόχειρη και όχι λίγες φορές «πονηρή» συσκευασία μέ τή μέθοδο τής μόστρας και ή έλλειψη τυποποίησης δίνει τό δι-

καίωμα στους εμπόρους νά πιέζουν τή τιμή του άγρότη στα κατώτατα δυνατά έπίπεδα.

6. Και ή τιμή παραγωγού και ή τιμή καταναλωτού γιά κάποιο προϊόν έχουν τό όριο τους. 'Η μέν πρώτη συγκλίνει στό κόστος παραγωγής, ή δέ δεύτερη έξαρτάται από τήν εισοδηματική άντοχή τών καταναλωτών. 'Όσο ή τιμή παραγωγού καλύπτει τό κόστος παραγωγής και ή τιμή καταναλωτού έπιτρέπει τήν άγορά έστω και ενός μέρους τής έπιθυμητής ποσότητας, ή κατάσταση δέν θά βρίσκεται σέ έπικίνδυνο σημείο.

7. Τελικά ή «μάχη» γιά τήν έξυγίανση του κυκλώματος τής έμπορίας τών φρουτολαχανικών θά κερδηθεί έφόσον τά μέτρα δέν έξαντληθούν σ' αυτά πού έχουν ληφθεί μέχρι τώρα. 'Η ανάπτυξη τών συνεταιρισμών έχει σάν προϋπόθεση τή δημοκρατική τους όργάνωση, αλλά χρειάζεται και τίς κατάλληλες συνθήκες γιά νά μπορέσει νά δραστηριοποιηθεί.

'Η δημιουργία στελεχών που θά αναλάβουν τίς ειδικευμένες τεχνοκρατικές δουλειές στους συνεταιρισμούς είναι ύποχρέωση τής πολιτείας. 'Η άμεση δημιουργία πανεπιστημιακής σχολής που θά εξειδικευθεί σέ θέματα άγροτοβιομηχανικών συγκροτημάτων και άυτοδιαχείρισης θά βρει τεράστια άπήχηση στους νέους άπόφοιτους λυκείου πού θά έπιθυμούν νά εργασθούν στην έπαρχία. 'Επίσης, οί μελέτες γιά τή δημιουργία τών τοπικών άγορών, σέ συνδυασμό μέ τά ήδη ύπάρχοντα τομεακά προγράμματα το Κανονισμού 355/77 θά πρέπει κάποτε νά υλοποιηθούν. 'Η θεωρητική ύποδομή, ή γνώση του προβλήματος, μέθοδοι θεραπείας και, προπαντός, ή πολιτική βούληση ύπάρχει. Άυτό πού μένει είναι ή πραγματοποίηση.

'Αθήνα, 19 Νοεμβρίου 1982.
'Απόστολος Χατζηαντωνίου

Στό έπόμενο τεύχος θά δημοσιευθεί τό άρθρο τής Ζωγίας Χρονάκη-Παπαμίχου: «Γιά τό Γυναικείο Ζήτημα - είσαγωγή - άρθρογραφία - βιβλιογραφία». Είναι μιá άνασκόπηση τών βιβλίων πού έχουν δημοσιευθεί και τών άρθρων του ήμερήσιου και περιοδικού τύπου γύρω από τό γυναικείο πρόβλημα, από τό 1975 έως και τό 1982.